

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

**Aktuální trendy cestovního ruchu a jejich využití v
tvorbě turistického produktu.**

(Temný turismus)

Bakalářská práce

Autor: Martin Lukášek

Studijní obor: Management cestovního ruchu

Vedoucí práce: prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne 27. 4. 2015

Martin Lukášek

Poděkování:

Děkuji panu prof. RNDr. Josefu Zelenkovi, CSc. za odborné vedení práce, věcné připomínky, dobré rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Anotace

Práce přináší přehled o aktuálních trendech cestovního ruchu, jimiž jsou filmový turismus, gastronomický cestovní ruch, léčebný turismus, dobrodružný cestovní ruch, dobrovolnický turismus, cestování do bývalé domoviny, zodpovědné cestování, asketická dovolená, mladí cestovatelé, venkovský turismus, a temný turismus. Hlavní část práce je věnována místům temného turismu, která se nacházejí v České republice. Mimo Českou republiku je v práci zahrnuta polská Osvětim a další místa temného turismu ve světě. Pojem temný turismus označuje cestování do míst, kde se v minulosti stala nějaká tragédie. V práci je nastíněna historie daných míst za účelem přiblížení tragédií, které zde natrvalo zanechaly svou stopu a budou vždy připomínat krutosti, jež se zde odehrály. Součástí práce je dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjištění způsobu vnímání atraktivit temného turismu veřejností a motivace účastníků cestovního ruchu k návštěvě těchto atraktivit.

Klíčová slova

Cestovní ruch, aktuální trendy, temný turismus, koncentrační tábor, historie, motivace

Annotation

Title: Current trends of tourism and their application in the creation of tourist product

The thesis informs about selected current trends of tourism: film tourism, gastronomy tourism, medical tourism, adventure tourism, volunteer tourism, diaspora tourism, responsible travel, ascetic tourism, youth travel, rural tourism and dark tourism. The main part is devoted to places of dark tourism, which are situated in the Czech Republic. Apart from the Czech Republic, Polish Auschwitz is involved in thesis and other places of dark tourism in the world. Term “dark tourism” represents travelling to places where some kind of tragedy happened in the past. The thesis outlines the history of selected places to inform about tragedies, which left their traces there and it will always commemorate cruelties, which happened there. The bachelor thesis includes a survey. The goal of survey was to find out how people perceive attractivenesses of dark tourism and what motivates them to visit these attractivenesses.

Key words

Travel and tourism, current trends, dark tourism, concentration camp, history, motivation

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl a metodika práce.....	3
3	Teoretická část – aktuální trendy cestovního ruchu	6
3.1	Filmový turismus	7
3.2	Gastronomický cestovní ruch.....	9
3.3	Léčebný turismus	10
3.4	Dobrodružný cestovní ruch	12
3.5	Dobrovolnický turismus	14
3.6	Cestování do bývalé domoviny	15
3.7	Zodpovědné cestování	16
3.8	Asketická dovolená.....	17
3.9	Mladí cestovatelé	19
3.9.1	Přelomový rok	20
3.10	Venkovský turismus	20
3.11	Inscenizace	21
3.12	Temný turismus.....	21
3.12.1	Lidice.....	25
3.12.2	Město Pripjať.....	26
3.12.3	Hrad Bran, Rumunsko	27
3.12.4	Spinalonga	28
3.12.5	Ground Zero	29
3.12.6	Vražedná pole v Kambodži	30
3.12.7	Smírčí kříže	30
3.12.8	Temný turismus a významní básníci.....	31
4	Praktická část.....	32
4.1	Navštívená místa temného turismu.....	32

4.1.1	Kostel sv. Cyrila a Metoděje	32
4.1.2	Naučná stezka 1866 – les Svíb.....	36
4.1.3	Pevnost Josefov	39
4.1.4	Osvětim	41
4.2	Empirický výzkum.....	48
4.2.1	Výsledky dotazníkového šetření.....	48
5	Shrnutí výsledků	66
6	Závěry a doporučení.....	68
7	Seznam použitých zdrojů	70
8	Seznam obrázků	77
9	Seznam tabulek	78
10	Seznam grafů.....	78
11	Seznam příloh.....	79
11.1	Vlastní text dotazníku.....	79
11.2	Fotografie Osvětim a Březinka	79
11.3	Fotografie Prusko-rakouská válka 1866	79
11.4	Fotografie kostela sv. Cyrila a Metoděje.....	79

1 Úvod

Tak jako se vše s postupem času vyvíjí, mění se i preference účastníků cestovního ruchu. Objevují se nové trendy cestovního ruchu, některé z nich se mezi sebou prolínají, a proto na jednotlivé aktuální trendy cestovního ruchu nelze pohlížet jako na oddělené, nýbrž jako na vzájemně propojené. V rámci jedné cesty může člověk absolvovat více trendů zároveň, aniž by si danou skutečnost uvědomoval. Teprve později zjistí, jak pestrá jeho cesta byla a jak obohatila jeho dosavadní zkušenosti.

Tématem této bakalářské práce jsou aktuální trendy cestovního ruchu a jejich využití v tvorbě turistického produktu se zaměřením na temný turismus. Z důvodu rozsáhlosti tématu se práce nezaměřuje na všechny aktuální trendy, které v současné době hýbou cestovním ruchem. V práci jsou zpracovány tyto aktuální trendy cestovního ruchu: filmový turismus, gastronomický cestovní ruch, léčebný turismus, dobrodružný cestovní ruch, dobrovolnický turismus, cestování do bývalé domoviny, zodpovědné cestování, asketická dovolená, mladí cestovatelé, venkovský turismus, a temný turismus, na který se práce zaměřuje, a je mu proto věnována největší část.

V práci jsou zahrnuta místa temného turismu nacházející se v zahraničí i v České republice. Konkrétně se jedná o kostel sv. Cyrila a Metoděje v Praze, kde se ukrývali čeští parašutisté, atentátníci na říšského protektora Reinharda Heydricha, dále o obec Lidice, která byla následkem atentátu vypálena, o místa související s Prusko-rakouskou válkou v roce 1866 a o pevnost Josefov. Větší pozornost je věnována i bývalému koncentračnímu táboru v Osvětimi. Dále se práce zabývá dalšími místy temného turismu nacházejícími se mimo Českou republiku. Z daných atraktivit autor osobně navštívil kostel sv. Cyrila a Metoděje, místa související s Prusko-rakouskou válkou, pevnost Josefov a bývalý koncentrační tábor v Osvětimi. Všechna vybraná místa byla doplněna o historii, navštívená navíc o osobní pocity.

Téma aktuálních trendů cestovního ruchu bylo zvoleno proto, že se jedná o zajímavé téma, které doposud nebylo souhrnně zpracováno, vyjma knihy od H. Kotíkové „*Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*“ ([27]). Jedná se o jedinou publikaci na českém trhu, jež se touto problematikou zabývá. Již z pojmu „trend“ vyplývá, že se jedná o téma aktuální, udávající budoucí směr vývoje cestovního ruchu. Hlavní zaměření práce na temný turismus bylo zvoleno z důvodu autorova osobního

zájmu o dané téma. Místa spojená s temným turismem, místa, kde se v minulosti, ať již dávné, či nedávné, stala nějaká tragédie, silně přitahují návštěvníky z důvodu jejich jedinečné a nepopsatelné atmosféry a spousty zážitků, jež si odtud odnesou. Pouhým čtením knih či sledováním filmů o místech tragických událostí nemůže člověk dostatečně prožít atmosféru daných míst. Tu může zažít, pouze pokud bude na místě temného turismu fyzicky přítomen.

2 Cíl a metodika práce

Cílem práce je analýza aktuálních trendů cestovního ruchu se specifickým zaměřením na temný turismus, jeho formy, způsoby prožívání a segmentaci jeho účastníků.

Teoretická část práce se zabývá analýzou aktuálních trendů cestovního ruchu. Novým trendům v nabídce cestovního ruchu se věnuje celá řada odborných publikací. Ve většině případů se ovšem jedná o publikace zaměřené na konkrétní vybraný aktuální trend. První knihou na českém trhu zabývající se problematikou nových trendů cestovního ruchu z celkového pohledu je kniha od Haliny Kotíkové s názvem „*Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*“ ([27]).

Jednotlivé aktuální trendy cestovního ruchu, popisované v teoretické části, byly vybrány na základě obsahové analýzy textu. Výchozí publikací byla kniha od H. Kotíkové, jež shrnuje nejvýznamnější nové trendy v nabídce cestovního ruchu. Teoretická část práce tak byla zpracována na základě sekundární analýzy dat. Informace o daných aktuálních trendech byly čerpány i z další odborné literatury a to jak české, tak zahraniční. Jednalo se o knižní publikace, odborné články umístěné na webových portálech, odbornou databázi článků „Science Direct“ a další doplňující elektronické zdroje. Získané informace byly blíže analyzovány s cílem vybrat ty nejpodstatnější a nejzajímavější z nich.

Kapitoly teoretické části pojednávající o aktuálních trendech cestovního ruchu obsahují informace o charakteristických rysech jednotlivých trendů, popisují náplň cest podniknutých v rámci daných trendů, odhalují motivace účastníků cestovního ruchu k podnikání daných cest a přibližují charakteristiky osob, jež jsou vyznavači jednotlivých aktuálních trendů.

Bakalářská práce se následně blíže zaměřuje na jeden z aktuálních trendů cestovního ruchu, kterým je temný turismus. Kapitola 3.12 Temný turismus v úvodu přináší obecné informace o daném trendu, jeho vzniku a formách a blíže rozebírá, co vše může být součástí temného turismu. Kapitola dále podává informace o místech temného turismu v České republice, ale i ve světě. Pro ilustraci širokého spektra míst spadajících do temného turismu byla do práce zahrnuta místa odlišného charakteru. Jedná se o Lidice (město vypálené nacisty), Pripjať (město zasažené jadernou

katastrofou), hrad Bran (údajné místo pobytu Vlady Tepese – hraběte Drákuly), Spinalonga (ostrov určený k izolaci malomocných), Ground Zero (památník teroristického útoku), Vražedná pole v Kambodži (místa zotročování a vraždění nevinných lidí) a smírčí kříže (místa hrdelních zločinů či jiných neštěstí). Kapitola informuje o tom, co se na daných místech stalo a proč jsou považována za místa temného turismu.

Praktická část bakalářské práce je věnována také problematice temného turismu. První část se zaměřuje na osobně navštívená místa, jejichž popis a nastínění historie jsou doplněny osobními pocity z návštěvy daných míst. Místa byla náležitě pozorována. Atmosféra daných míst byla zachycena pomocí vlastních fotografií, které jsou v práci zakomponovány. Byla absolvována prohlídka s průvodcem, pokud byla tato služba v daném místě k dispozici, při které byly zaznamenávány důležité a zajímavé poznatky dotvářející celkovou atmosféru. Byly prostudovány údaje z informačních tabulí a informačních materiálů za účelem přiblížení událostí, jež se zde odehrály. Bakalářská práce je dále obohacena o fotografie – přejaté i fotografie v HDR kvalitě. Druhé jmenované dotváří daným místům jedinečnou a nepopsatelnou atmosféru. Výběr míst byl ovlivněn jejich dostupností a osobními preferencemi. Druhá část je věnována dotazníkovému šetření. Před započítáním empirického výzkumu byly stanoveny čtyři hypotézy, které vzhledem k omezenému počtu respondentů byly vztaženy pouze k této výběrové skupině.

Hypotéza č. 1: 40 % dotazovaných ví, co znamená pojem temný turismus.

Hypotéza č. 2: 70 % dotazovaných navštívilo některé z míst temného turismu v České republice.

Hypotéza č. 3: 30 % dotazovaných navštívilo některé z míst temného turismu ve světě.

Hypotéza č. 4: V rámci temného turismu by 50 % dotazovaných preferovalo prohlídku s výkladem průvodce.

Následně bylo provedeno dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjistit názor respondentů na temný turismus a stanovené hypotézy potvrdit, či vyvrátit. Dotazník se skládal z dvaceti otázek a byl uveřejněn na českých webových stránkách vypnto.cz, kde byl zpřístupněn pro vyplňování od 26. května do 17. června 2014.

Výběrový vzorek respondentů byl omezen pouze znalostí českého jazyka. Téměř neomezená přístupnost dotazníku byla dána charakterem tématu, temný turismus vyhledávají všechny věkové skupiny. Použití metody dotazníkového šetření je vhodné z důvodu možnosti získání poměrně velkého počtu respondentů a tím dosažení větší vypovídací schopnosti získaných dat. Avšak stále je nutné mít na paměti, že dotazníkové šetření provedené pro účely bakalářské práce není možné považovat za odborný výzkum a s daty nelze dále významně operovat, jelikož byla získána pouze za omezené časové období a od omezeného počtu respondentů. Výsledky dotazníkového šetření jsou zpracovány formou grafů a tabulek v kapitole 4.2.1 Výsledky dotazníkového šetření a jsou doplněny o shrnující komentáře.

Informace získané z dotazníkového šetření, názory respondentů na problematiku temného turismu, jsou shrnuty v kapitole 5 Shrnutí výsledků. Tato kapitola vyzdvihuje ty nejzajímavější skutečnosti, které z dotazníkového šetření vyplývají, a zhodnocuje výsledky ověření hypotéz. Bakalářská práce je zakončena kapitolou 6 Závěry a doporučení, která je vyústěním celé předchozí práce. Shrnuje doposud poskytnuté informace a vyhodnocuje preference účastníků cestovního ruchu v rámci temného turismu, které vplynuly z dotazníkového šetření.

3 Teoretická část – aktuální trendy cestovního ruchu

Slovo trend podle webu vocabulary.com ([49]) označuje určité směřování. Má tendenci být dlouhodobějším procesem změny. Používá se v běžné mluvené řeči i ve vědách, kulturní, hospodářské oblasti a v neposlední řadě i v cestovním ruchu. Výraz trend či tendence se v mírných obměnách užívá v mnoha světových jazycích (angličtina – trend, němčina – der Trend, francouzština – tendance, italština – tendenza, španělština – tendencia aj.). Trend také označuje to, co aktuálně hýbe světem.

Ze sociálního hlediska jsou trendem současnosti sociální sítě (např. Facebook, Twitter, Instagram), v jejichž důsledku dochází k oslabování osobního kontaktu, který je nahrazován právě virtuální komunikací přes sociální sítě.

Z ekonomického hlediska se sledují vývojové trendy ekonomiky, zda dochází k hospodářskému růstu, či naopak k hospodářskému poklesu. Sledují se také např. trendy na akciových trzích, kdy dochází ke změnám cen akcií v závislosti na vývoji ekonomických ukazatelů.

Trend z politického hlediska odráží současné politické preference národa, které politické názory většina obyvatel zastává.

Pojem trend se dle vocabulary.com ([49]) používá napříč různými vědními disciplínami, ať už se jedná o módu, cestovní ruch, ekonomiku, sociální kontakt atd. I když některé trendy mohou trvat delší dobu, vždy je jisté, že dříve, či později, budou nahrazeny trendem novým. Trend je slovo, které je ve světě často slyšet.

Trendy z hlediska cestovního ruchu představují preference účastníků cestovního ruchu napříč celým světem. Celá bakalářská práce je věnována tématu aktuálních trendů cestovního ruchu. Všechny aktuální trendy cestovního ruchu zpracované v následujících kapitolách této práce se mohou souhrnně zařadit pod pojem nazývaný zážitkový turismus.

Zprostředkování zážitku je trend dnešní doby, jímž se řídí cestovní kanceláře, regiony i obce. Cílem je nalákat člověka, aby setrval v dané destinaci co nejdéle. Zážitkový turismus požaduje po účastnících aktivní zapojení. Současné trendy cestovního ruchu se zaměřují na dobrodružství, zážitky a celkový prožitek z dané

cesty. Provozování zážitkového turismu má i nesporné ekonomické přínosy, a to jak pro firmu představující své technologické postupy, tak pro celou destinaci, ve které se zvýší počet návštěvníků. Doporučuje se všem, jimž už nestačí se na dané památky jen dívat, ale chtějí něco zažít a objevit něco nového.

Následující kapitoly blíže rozebírají aktuální trendy cestovního ruchu. Obsahují charakteristiky jednotlivých trendů a nastínění motivace k návštěvě daných míst, jež jsou zdrojem oné zážitkovosti, které je v dnešní době tak hojně vyhledávána.

3.1 Filmový turismus

Kotíková ([27]) uvádí, že předchůdcem filmového turismu byl cestovní ruch na místa, která byla spojená s literaturou. Účastníky literárního turismu motivuje návštěva míst děje významných románů, ale i rodišť, míst pobytu či míst posledního odpočinku známých spisovatelů. První zmínky o filmovém turismu pochází z 90. let minulého století. Už z názvu je patrné, že se jedná o cestovní ruch, který vzniká natočením určitého filmu. Vedle lokalit spojených s určitým filmem se z širšího hlediska do filmového turismu řadí i návštěvy filmových festivalů, přehlídek, muzeí či návštěvy filmových studií.

Dle Roesche ([44]) se filmový cestovní ruch stává v poslední době více a více populární. Návštěvníci směřují do lokalit, kde byly natočeny různé seriály a filmy. Tento druh cestovního ruchu může mít více podob. Někteří ho mají jako hlavní cíl cesty, jiní pouze jako část organizovaného výletu v rámci poznávacího zájezdu. Část příznivců touží vidět pouze určité místo z některé scény jejich oblíbeného filmu či seriálu.

Hlaváček a Mikula z agentury Czech Tourism ([17]) se zabývali problematikou systému podpory filmové produkce. Zaměřili se na přilákání filmařů do České republiky, o vytipování tzv. Film Friendly Location – míst vhodných pro filmovou tvorbu. K přilákání filmařů by měly sloužit aktivity vyvíjené místní samosprávou v dané lokalitě a také nejrůznější marketingové akce. Je ovšem dobré zaměřit se i na místní obyvatele a seznámit je s přínosy, které by jim případná filmová produkce mohla přinést. Také je ale nutné vidět kulturně historický a přírodní potenciál dané destinace a s tím spojená různá omezení. Příkladem může být natáčení v národních parcích či chráněných krajinných oblastech, které s sebou přináší mnoho omezení

z důvodu ochrany těchto jedinečných míst. V cestovním ruchu je nutné vytvořit vhodné produkty, jež přilákají zájemce o filmovou tvorbu. Příkladem může být produkt nesoucí název: Zájezdy po stopách filmových míst.

Česká republika je známá jako kvalitní filmová destinace. Je zde zjevná již řadu let trvající tradice filmového průmyslu, profesionální produkční týmy a neméně důležité jedinečné lokality. Známa filmová studia jsou Barrandov studio či Prague studios. Česká republika je tak hojně vyhledávána zahraniční filmovou produkcí. V Praze se natáčela řada světově úspěšných filmů: Agent bez minulosti, Hellboy, Mission impossible, XXX, Obchodník se smrtí, Van Helsing a další.

Nabídka v oblasti filmového turismu dle Kotíkové ([27]):

Návštěva lokality zobrazené ve filmu

Jedná se o lokalitu skutečnou či lokalitu, která ve filmu nemá název nebo je dokonce vydávána za jinou.

Prohlídka filmového, televizního studia

Během dne otevřených dveří si fanoušci mohou prohlédnout ateliéry.

Sledování probíhajícího natáčení

Fanoušci se velmi rádi, pokud k tomu mají příležitost, účastní přímo probíhajícího natáčení. Pro tyto fanoušky byly vytvořeny i speciální internetové stránky (www.onlocationvacations.com), na kterých se dozví, kde se právě něco natáčí. Fanoušci si často také informace předávají skrze sociální sítě.

Sledování filmových celebrit

Tato součást filmového turismu se často pojí s místem, kde se natáčí daný film či seriál. Někteří fanoušci jsou velmi šťastní, když se mohou vyfotografovat po boku jejich filmového či seriálového hrdiny. Tyto fotografie následně vkládají na sociální sítě (např. Facebook).

Návštěva filmových festivalů

Tyto festivaly se konají po celém světě a těší se mimořádné oblibě. Nejprestižnější festivaly se konají v Berlíně (Německo), Cannes (Francie), či Benátkách (Itálie). Tyto festivaly navštíví každoročně obrovské množství diváků. Mezi významné filmové festivaly konající se na území Evropy se řadí i Mezinárodní filmový

festival v Karlových Varech, na kterém se často objevují i zahraniční celebrity. V roce 2014 se konal již 49. ročník tohoto prestižního filmového festivalu. Mezi největší hvězdy festivalu v uplynulých letech patřily např. John Travolta, Danny DeVito, Sharon Stone, Scarlett Johansson, John Malkovich, Robert Redford, či Danny Glover.

3.2 Gastronomický cestovní ruch

Dle Kotíkové ([27]) patří jídlo mezi významnou součást každého cestování. Ve skutečnosti ovšem může být jídlo hlavním cílem cestovního ruchu. Zahraniční literatura pojmenovává tento druh turismu jako „Culinary tourism“, „Food tourism“ či „Gastronomy tourism“. V české literatuře se tomuto druhu říká „Kulinářský cestovní ruch“, „Gastronomický cestovní ruch“ či „Gurmánský cestovní ruch“. Tento druh cestovního ruchu je součástí ubytovacích či stravovacích služeb, pro které se v České republice používá název „Pohostinství“. Název vznikl ze slova pohostinnost, které znamená přístřeší zdarma (včetně poskytnutí občerstvení). Původně bylo slovo využíváno v tomto smyslu a až později se stalo předmětem podnikání, kterým je dodnes.

Kotíková ([27]) dále zmiňuje, že jídlo a pití je velmi důležitou součástí každé kultury. Zážitek z konzumace jídla či nápojů je ovlivňován a umocňován daným místem a jeho atmosférou. Kulinářský cestovní ruch se uskutečňuje jak v přírodě, tak v historických centrech měst. Čím dál více lidí chce během svých cest získávat autentické zážitky. Zážitky spojené s tímto druhem cestovního ruchu jsou často trvalejší než zážitky získané návštěvou zámků, hradů a jiných historických objektů. Rozvoji tohoto nového trendu cestovního ruchu také napomáhá zvyšující se zájem o zdravý způsob stravování. V gastronomické terminologii existuje výraz „pomalé jídlo“ („Slow food“), jež je protikladem hojně využívaného způsobu stravování s názvem „Fast food“.

Jídlu a pití se přikládá stále více pozornosti. Lidé se začínají zajímat o to, co jedí, jaký je původ potravin, a jak probíhá příprava jídel. Snaží se co nejvíce využívat místní potraviny, produkty z farmářských trhů, ale i třeba bio potraviny. Kotíková ([27]) uvádí, že v současné době je stravování velmi ovlivněno multikulturalismem. Jídla typická pro kuchyni v konkrétní zemi či lokalitě se prosazují v jiných zemích. Jako příklad lze uvést řecký gyros, italskou pizzu, japonské sushi aj.

Televizní pořady zabývající se vařením také ovlivňují způsob stravování. V České republice patří mezi nejpopulárnější Zdeněk Pohlreich či Kluci v akci (Filip Sajler a Ondřej Slanina). Stravování je čím dál více ovlivňováno internetem. Na mnoha internetových stránkách mohou lidé sami psát uživatelské recenze, jak se jim v dané restauraci líbilo, zda bylo jídlo chutné a oni byli se vším spokojeni, nebo naopak jimi navštívenou restauraci nedoporučují. Tato skutečnost velmi ulehčuje rozhodování ostatních, jestli dané zařízení zvolit či nikoliv.

Kotíková ([27]) také hovoří o oblíbených destinacích kulinářského cestovního ruchu, kterými jsou Itálie, Japonsko, Francie a Mexiko. V České republice je za účelem gastronomického zážitku navštěvována např. jižní Morava (vinařství). Velmi významné jsou gastronomické akce a události. Často jsou součástí velkých kulturních akcí, jako jsou pivní festivaly a vinobraní, či menších akcí, které se zaměřují pouze na gastronomii. Takovými jsou např. soutěže v grilování či dny švestkových knedlíků. Celosvětově se pořádají i food festivaly. V České republice je největší Prague Food Festival.

3.3 Léčebný turismus

Web cestovatel.cz ([28]) definuje léčebný turismus takto: *„Léčebný turismus, z anglického „Medical Tourism“, je spojení původně vytvořené cestovními kancelářemi a sdělovacími prostředky. Nejlépe vystihuje účel podniknuté cesty, kterým je podstoupení léčebného či zkrášlovacího zákroku v jiné zemi, než v té, v níž je turista rezidentem. Jde o fenomén 21. století, své kořeny má však, stejně jako poutní turistika, již ve starověku, kdy Řekové a poté Římané putovali stovky kilometrů za léčivými vodami či zázračnými léčiteli.“*

Dle Chung-Ping Loh ([32]) léčebný turismus představuje činnost, při které zákazníci cestují do ciziny, aby využili různé zdravotní služby a léčebné procedury. Tento druh turismu se stává stále více významným způsobem celosvětové zdravotní péče. Pro země, které poptávají tyto služby, představuje léčebný turismus způsob, jak zmírnit nedostatek zdravotních služeb na domácím trhu.

Web News Medical ([35]) řadí mezi typicky vyhledávané služby volitelné procedury, stejně tak jako komplexní specializované operace jako např. kloubní výměna (koleno/kyčel), operace srdce, zubů a plastická chirurgie. Avšak ve

skutečnosti je dostupný každý druh zdravotní péče včetně psychiatrie, alternativní medicíny, rekonvalescence a dokonce i pohřební služby.

Dle News Medical ([35]) poskytovatelé a zákazníci běžně využívají neformální způsoby komunikace při nákupu těchto služeb. V takovýchto případech to často znamená menší regulační nebo legální dohled k zajištění kvality a méně formální pomoci při odškodnění nebo vyrovnání, pokud je to třeba.

Zvyšující se objem aktivit souvisejících s tímto druhem turismu také podle Chung-Ping Loh ([32]) přináší obavy ohledně bezpečnosti lékařských zákroků a jejich legalitou. Pro cílové země přináší léčebný turismus nejen popularitu, ale také ekonomický přínos, jenž nabízí příležitost zvýšit standard domácí lékařské péče.

Web News Medical ([35]) dále zmiňuje, že přes padesát zemí má léčebný turismus zařazený v národním odvětví. Nicméně akreditace a další měřítko kvality se napříč světem velmi liší. A existují zde rizika a zásadní etické problémy, které dělají tuto metodu získávání zdravotní péče kontroverzní. Dokonce mohou být některé destinace riskantní nebo nebezpečné a turisté by návštěvu takových oblastí měli zvážit. V souvislosti s celosvětovým zdravím je léčebný turismus vnímán kontroverzně, protože během těchto výletů poskytovatelé zdravotní péče často své služby praktikují mimo oblasti své odbornosti nebo mají odlišné (často nižší) normy dané péče.

News Medical ([35]) popisuje typický proces v rámci léčebného turismu následujícím způsobem: zákazník, který hledá zdravotní léčbu v zahraničí, kontaktuje poskytovatele léčebného turismu. Poskytovatel obvykle vyžaduje po pacientovi, aby mu poskytl lékařskou zprávu, ve které je charakter nemoci, názor obvodního lékaře, lékařský spis a diagnózy a může požádat o doplňující informace. Certifikovaní lékaři nebo specialisté poté doporučí léčbu. Dále se projednávají přibližné výdaje, volba nemocnice, turistické destinace, délka léčby atd. Poté, co se podepíše závazný souhlas a smlouva, dostane pacient doporučený dopis s lékařským vízem, které je pořízeno z příslušné ambasády. Pacient cestuje do země určení, kde poskytovatel léčebného turismu předá věc nadřízenému pracovníkovi, který se postará o pacientovo ubytování, léčbu a další věci. Jakmile je léčba u konce, pacient může zůstat v turistické destinaci nebo se vrátit domů.

Článek z webu Ihned.cz ([29]) uvádí jako dva hlavní motivy cestování za zdravotnickou péčí do zahraničí nižší cenu a nedostupnost lékařské péče v domovské zemi jedince. Tento trend cestovního ruchu je rozšířen ve Spojených státech amerických, kde je lékařská péče dostupná jen pro ty nejbohatší vrstvy. Američané v rámci léčebného turismu cestují do zemí Latinské Ameriky, Asie a východní Evropy. Další destinací léčebného turismu je Thajsko, kam cestují např. Australané za plastickými operacemi.

Dle Medical tourism survey ([36]) uskutečněného Medical tourism association v roce 2013 jsou dvěma vedoucími destinacemi léčebného turismu Latinská Amerika a Asie. Z průzkumu dále vyplývá, že nejvíce jsou poptávány plastické operace.

3.4 Dobrodružný cestovní ruch

Čertík a Fišerová ([8]) zdůrazňují, že v cestovním ruchu se stále více zvyšuje zájem o adrenalinové zážitky a dobrodružnou dovolenou. Návštěvníci jsou více a více zainteresováni v prohlubování a zvyšující se intenzitě zážitků. Tyto skutečnosti vedou k tomu, že roste poptávka po dobrodružném (adrenalinovém) cestovním ruchu.

Dle Kotíkové ([27]) pojem dobrodružství označuje aktivitu či činnost, která je něčím unikátní, neobvyklá, lákavá a asi i nebezpečná. Dobrodružství je také spojeno se silnou emocionální angažovaností jedince (pocity vzrušení, radosti apod.), pomíjivostí (probíhá pouze v určitém čase). Dobrodružství je jedinečné (nelze jej ničím nahradit) a je to výzva, při které člověk překonává vlastní možnosti a hranice. Dobrodružný cestovní ruch zahrnuje cesty, jejichž hlavním cílem je získávání nových zážitků a zkušeností. Často je spojený s určitým rizikem, neočekávanými situacemi, kontrolovaným nebezpečím nebo s osobními výzvami. Při dobrodružném cestovním ruchu je vyžadováno fyzické zapojení, je třeba vynaložit určité fyzické vypětí. Zákazníci jsou často tvořeni mladými a vzdělanými lidmi, kteří mají dostatek financí a jsou ochotni za prožití jedinečného dobrodružství zaplatit i nemalé finanční prostředky.

Kotíková ([27]) s odkazem na Hudsona ([20]) uvádí, že na dobrodružný cestovní ruch se může pohlížet ze dvou hledisek, jako na širší a užší. Pod širším pojmem se skrývá spíše masová záležitost a dobrodružství v něm hraje jen malou roli. Naproti tomu v užším významu se jedná o to pravé a unikátní dobrodružství, které si

ovšem nemohou všichni dovolit. Pouze jedinci, kteří jsou fyzicky zdatní, mají dostatek finančních prostředků a fondu volného času.

Kotíková ([27]) uvádí, že Schott ([46]) rozděluje dobrodružství na měkké a tvrdé. Do tvrdého zahrnuje činnosti, které mají vysokou úroveň rizika, vyžadují dostatečné dovednosti a schopnosti. Měkké dobrodružství obsahuje riziko, které je vnímané subjektivně. Není při jeho absolvování nutné mít nějaké zvláštní dovednosti či schopnosti. Většina činností spojená s měkkým dobrodružstvím probíhá pod dozorem zkušených průvodců či instruktorů.

Dle Kotíkové ([27]) se tento druh cestovního ruchu také člení na aktivní a pasivní. Jak už název napovídá, při aktivním dobrodružném cestovním ruchu je účastník aktivně zapojen do probíhajícího dění. Při pasivním stačí pouhá přítomnost účastníka. Často také při něm dochází k překonávání strachu. Jedná se o bungee jumping, tandemové skoky padákem a další.

Do dobrodružného cestovního ruchu se podle Kotíkové ([27]) řadí i tzv. extrémní sporty, do nichž patří windsurfing, paragliding, kanoing, akrobatické lyžování, parašutismus, horolezectví a další. Tyto extrémní sporty jsou odlišné od ostatních kvůli jejich riziku, námaze a emocím s nimi spojených. K vůbec nejvíce rizikovým sportům patří BASE jumping. Jsou to skoky volným pádem z výškových budov, věží, skalních útesů za použití padáku. Dotyčný má velmi malý čas na otevření padáku. Ačkoliv se při něm podstupuje obrovské riziko, jeho obliba stále ve světě stoupá.

Od 90. let 20. století vznikaly v České republice cestovní kanceláře specializující se na dobrodružný cestovní ruch. Kotíková ([27]) uvádí např. následující cestovní kanceláře:

Alvarez, s.r.o., Hradec Králové se specializuje na aktivní dovolenou a turistiku v destinacích jako je Čína, Tibet, Mongolsko, Vietnam, Kambodža aj.

CK iWalker, s.r.o., Praha organizuje vysokohorské túry a expedice v Himalájích a dobrodružné safari v Africe.

AAA plus CK, Brno nabízí zájezdy k přírodním národům a primitivním kmenům.

3.5 Dobrovolnický turismus

Web cestovatel.cz ([55]) definuje dobrovolnický turismus následujícím způsobem: „Termín (z anglického „Voluntourism“) vznikl spojením slov volunteer (dobrovolník) či voluntary (dobrovolný) a turismus. Česky bychom tedy mohli říci: dobrovolnická turistika. Jednoduše řečeno, jde o spojení dovolené s aktivní pomocí navštíveným oblastem.“

Dobrovolnický turismus se podle Harng Luh Sin ([45]) čím dál tím více prosazuje a jeho popularita roste po celém světě. Často se o něm mluví jako o turismu dobré vůle. Hlavní myšlenkou dobrovolnického turismu je to, že by měl přinést pozitivní dopady do cílových oblastí.

Arts lexicon ([50]) charakterizuje dobrodružný turismus jako „dovolenou“, při které návštěvník cestovního ruchu pomáhá lidem v dané destinaci, aniž by si vyhraňoval právo na nějaký zisk. Pomocí je myšleno např. zlepšení životního prostředí při katastrofách ekologického či humanitárního typu. Tento druh turismu je typický pro Kanadu, USA a Izrael. V Evropě se v rámci tohoto turismu cestuje do Velké Británie, Portugalska, Slovenska i České republiky.

Harng Luh Sin ([45]) poukazuje na to, že pro mnoho účastníků tohoto druhu turismu není nezbytné, aby byli vnímáni jako dobrovolníci, ale spíše se zaměřují na osobní rozvoj a učení se skrze aktivní zapojení v organizovaných službách, kterým získávají nové zkušenosti a zážitky. Tito dobrovolníci mají mnoho různých motivací. Kromě pomoci druhým při odstraňování škod, které zde napáchala živelná či jiná katastrofa, je další motivací chuť cestovat, něčím přispět, chtějí si vyzkoušet, jestli jsou schopni některé situace zvládnout. Pro mnoho z nich je to šance naučit se něco nového a obohatit své zkušenosti. Užít si pocit, že jsou součástí nějakého týmu, který byl vytvořen pro dobrou věc. Chtějí ukázat svoji osobnost.

Arts lexicon ([50]) uvádí, že tento druh turismu existuje ve světě již několik desetiletí v podobě krátkodobých intenzivních dobrovolnických programů. Hlavní výhodou volunturismu je fakt, že oproti ostatním formám cestovního ruchu umožňuje jeho účastníkům daleko lépe poznat danou zemi, místní obyvatele a kulturu.

3.6 Cestování do bývalé domoviny

Dalším aktuálním trendem cestovního ruchu je cestování do bývalé domoviny, anglicky diaspora tourism.

Web cestovatel.cz ([11]) charakterizuje cestování do bývalé domoviny následujícím způsobem: *„Pád železné opony a rozšíření Evropské unie směrem na východ měly za následek zvýšený pohyb obyvatel do zemí západní Evropy. Lidé, kteří kdysi emigrovali, se vracejí do svých mateřských zemí jako turisté. Tento trend nese název „Diaspora tourism“ a projevuje se i v České republice.“*

International diaspora engagement alliance ([12]) zmiňuje, že cestování do bývalé domoviny existuje v různých formách zahrnujících návštěvy rodiny, návrat ke kořenům a podnikatelské cesty. Ale navzdory cílům jejich cest jsou členové diaspory při cestování do svých bývalých domovin všeobecně více ochotní dávat peníze do místní ekonomiky.

Představiteli diaspora turismu mohou být podle International diaspora engagement alliance ([12]) emigranti, kteří znají kulturu a nejspíš nebudou potřebovat mezinárodní agenty, aby si od nich nechali naučtovat vyšší částky na to, aby se cítili pohodlně a jako doma. Důsledkem toho se tolik neomezují. Všeobecně jsou oproti ostatním mezinárodním turistům více ochotní pobývat v místních menších ubytovacích zařízeních či u přátel a rodiny, jíst v místních restauracích a nakupovat místní výrobky.

International diaspora engagement alliance ([12]) dále uvádí, že existují různé motivy lidí cestujících do své bývalé domoviny. Někteří cestují za poznáním kulturního dědictví dané země, jiní na návštěvy ke svým příbuzným či přátelům. Třetím motivem mohou být investice v původní vlasti a pomoc jejímu dalšímu rozvoji. Za poznáním kulturního dědictví mohou cestovat lidé, jejichž rodiče s nimi emigrovali, když byli ještě malí, a oni cítí potřebu poznat blíže historii a kulturu své vlasti. Investovat v bývalé domovině mohou jedinci, kteří např. za komunismu emigrovali, protože jim režim bránil realizovat jejich podnikatelské plány, které tak uskutečnili v zahraničí, a nyní chtějí vydělanými penězi své vlasti pomoci.

International diaspora engagement alliance ([12]) zdůrazňuje, že diaspora může pomoci otevřít trhy v nových turistických destinacích. V rámci diaspora turismu

se cestuje do méně vyhledávaných lokalit s cílem navštívit přátele a rodinu nebo se zúčastnit různých kulturních událostí, podpořit výstavbu nových restaurací, atrakcí a místních služeb pro turisty mimo hlavní města. Možným přínosem daného trendu jsou investice do místní samosprávy či šíření povědomí o místních společenských projektech.

3.7 Zodpovědné cestování

Web cestovatel.cz ([42]) popisuje zodpovědné cestování následujícím způsobem: „*Ve světě turismu se nyní stále častěji objevuje spojení „Responsible Travel“. Zodpovědné cestování vyjadřuje snahu minimalizovat negativní dopad tohoto odvětví nejen na životní prostředí; má aspekt ekologický, sociokulturní a ekonomický.*“

Web mezinárodního uskupení Global Sustainable Tourism Council ([43]) přináší informace o tom, jak by se vyznavači zodpovědného cestování měli v jednotlivých fázích cesty chovat, aby jejich cestování splňovalo zásady daného aktuálního trendu.

Před cestou je dobré:

- Zjistit si informace o historii daného místa, kultuře, zvycích, tradicích aj.
- Naučit se několik frází v místním jazyce, které člověku pomohou splynout s lidmi, kteří dané místo znají nejlépe. Lidé ocení úsilí a snahu o daný jazyk. Jednoduchá slovíčka jako dobrý den, prosím, děkuji, jsou velmi užitečná.
- Nebrat si příliš zavazadel. Je lákavé zabalit vše, co možná bude člověk potřebovat, ale je dobré si zapamatovat, že je chytré zabalit jen to potřebné.
- Zajistit si možnosti ubytování.
- Prozkoumat možnosti dopravy. Musí se pamatovat na to, že doprava ovlivňuje životní prostředí. Pokud je to možné, tak by se lidé měli snažit o minimalizaci znečištění a dopadu na životní prostředí výběrem alternativním druhů dopravy nahrazující uhlíkové emise.

V průběhu cesty je dobré:

- Zapojit se do místní kultury. Říká se, že pokud je člověk v Římě, měl by se chovat jako Říman. Cesta poskytuje lidem jedinečnou příležitost

k prozkoumání nové kultury a vidění světa skrze jinou perspektivu. Člověk by si měl zapamatovat, že konzumace místního jídla, nakupování na místních trzích a účastnění se místních festivalů je vše součástí prožívání místní kultury.

- Nakupovat místní výrobky a služby. Před nákupem zboží by se člověk měl zajímat o jejich původ. Vyhnout se nákupu výrobků vyrobených z ohrožených (neobnovitelných) přírodních zdrojů a místním úřadům nahlásit pytláčení či jiné nelegální činnosti.
- Zdržet se agresivního smlouvání. Člověk si musí uvědomit, že nákupy, které učiní přímo, ovlivňují živobytí daných prodejců, a rozmyslet si, zda je opravdu nutné ušetřit každý dolar či přispět daným prodejcům na lepší živobytí.
- Najímat si místní průvodce. Je dobré obohatit svoji zkušenost výběrem místních průvodců, kteří mají dobré informace o dané destinaci.
- Respektovat životní prostředí. Omezit spotřebu, znovu používat a recyklovat. Celkově může daná destinace profitovat ze snížení spotřeby vody a energie.

Na konci cesty je dobré:

- Podělit se o rady ohledně zodpovědného turismu.
- Sdílet své fotky. Obrázky mohou říci tisíce slov.
- Více objevovat. Cestování je právě začátek učení se. Jakmile se jednou člověk vrátí domů, měl by pokračovat v objevování a věnovat se oblastem, které zaujaly jeho pozornost. Využívat svých znalostí a rovněž se zajímat o další fascinující oblasti.
- Vrátit se.

Zodpovědné cestování je možné uskutečňovat v rámci ostatních trendů cestovního ruchu. Při cestování, ať už do míst temného turismu, či do jakýchkoliv jiných míst, by se jedinec měl v dané destinaci chovat slušně a být ohleduplný k přírodě i k místním obyvatelům.

3.8 Asketická dovolená

Web cestovatel.cz ([7]) poukazuje na to, že „dovolená pro někoho představuje především odpočinek, pro jiného poznávání či dobrodružství. Někteří lidé však

o dovolené hledají možnost, jak rozbít stereotypy, které ovládly jejich všední život. Zažít nedostatek, deprivaci nebo dokonce bolest může být pro ně osvobozující.“

Název tohoto aktuálního trendu podle webu cestovatel.cz ([7]) vychází z pojmu „asketismus“, který se prezentuje jako životní styl a vyznačuje se odpíráním určitých požitků a rozkoší. Askeze je spojována s náboženstvím a jejím původním významem bylo jakékoliv cvičení upevňující disciplínu. Asketická dovolená se dá zakoupit velmi levně, nebo naopak velmi draze. Někteří lidé jsou ochotni zaplatit tisíce za řádně zorganizovanou dovolenou plnou tělesného vyčerpání, bolesti, ponižování a dalších trýznění.

Web cestovatel.cz ([7]) uvádí následující formy asketické dovolené, mezi kterými si milovníci tohoto aktuálního trendu mohou vybírat.

Radikální fitness

Budíček v půl šesté, následuje ranní rozcvička, zdravá snídaně, půldenní pochod, lehký oběd a zbytek dne na horském kole. Takto může vypadat jeden den asketické dovolené, kdy si klient sáhne až na dno svých sil.

Jóga

Jóga je vhodná pro lidi, kteří chtějí uniknout z reality a tedy i každodenního stresu a ponořit se do meditace a očisty duše. Jóga znamená obnovení spojení individuálního já s universálním bytím, tedy s bohem, přes asketické praktiky. Sanskrtský výraz jóga, odvozený od slovního kořene „judž“, má mnoho různých významů, z nichž nejpoužívanější jsou: připoutat, spojit, sjednotit nebo ovládnout. Střediska jógy se nacházejí po celém světě, ovšem největším zážitkem je určitě strávení nějakého času v buddhistickém klášteře mezi opravdovými mnichy. Nejvíce vyhledávanými destinacemi jsou Indie a Srí Lanka.

Ruský trh

Asi největší rozkvět tohoto druhu turismu lze nalézt v Rusku. Zde úspěšně funguje několik bizarních projektů. Lidé si zde mohou vyzkoušet pocit nováčka při absolvování armádního výcviku, pokud mají už dost přepychu, mohou zkusit, jak se cítí lidé na okraji bídy aj.

Hotel jinak

Mezi velmi populární patří bývalé věznice, dnes předělané na hotely. Některé z nich jsou velmi luxusní, v jiných zase lidé mohou na vlastní kůži okusit, jaké je to spát na pryčně v místnosti o čtyřech čtverečních metrech a mříží v okně. Lidé mohou navštívit například bývalou věznici KGB v lotyšském městě Liepaja, kde jako bonus přidávají pokřik a šikanování stráží. Tohle, i podobná místa jsou vyhledávány školními skupinami, agenturami a firmami, které organizují netradiční team-buildingy.

3.9 Mladí cestovatelé

Web cestovatel.cz ([60]) zdůrazňuje, že „mladí lidé sami sebe spíše než za turisty označují za cestovatele. „Youth travel“ sektor je v současnosti jedním z nejrychleji rostoucích v rámci světového cestovního ruchu.“

Tento trend dle webu cestovatel.cz ([60]) souvisí i s otevřením hranic po pádu komunismu. Lidé mohou konečně svobodně cestovat. Rozvoji turismu mezi mladými cestovateli do značné míry napomáhají i nízkonákladové letecké společnosti. Tento způsob dopravy se pro mladé lidi stává finančně dostupnějším při cestách do vzdálenějších destinací.

Web cestovatel.cz ([60]) charakterizuje typického mladého cestovatele následovně:

- vcelku vzdělaný člověk
- často student v průměru kolem 24,5 roku
- hlavním cílem cesty je poznání nových míst, kultur, rekreace a zábava
- čím jsou zkušenější, tím více se vydávají na cesty ležící mimo hlavní turistické destinace, které nejsou tolik poznamenány turismem
- při rozhodování je nejdůležitějším prvkem cena

Web cestovatel.cz řadí ([60]) mezi nejoblíbenější destinace mladých cestovatelů jižní a severní Evropu, Severní Ameriku a východní Evropu. Dále uvádí, že vzrůstá obliba Číny a Japonska. Česká republika je ve světovém kontextu také velmi oblíbená. Většina mladých cestovatelů se při svých cestách naučila větší toleranci vůči jiným kulturám, lidem a začala se více zajímat o dění kolem sebe. Dále jejich cesty

přispěly k šíření principů udržitelného rozvoje a zodpovědnému cestování. Tento segment je důležitý pro další rozvoj turismu.

3.9.1 Přelomový rok

Web cestovatel.cz ([60]) poukazuje, že důležitým pojmem spojovaným s cestováním mladých lidí je i tzv. „gap year“. Tento výraz se dá přeložit jako přelomový rok („gap“ doslova znamená „mezera“). Jedná se o cesty podnikané nejčastěji po ukončení určitého studijního cyklu, v době kdy dotyčný mění zaměstnání či před startem profesní kariéry. Tento fenomén však nezahrnuje pouze mladé lidi.

Jedná se o tři skupiny:

18–24 let (před, během či po ukončení univerzitního studia),

25–35 let (přestávka v kariéře, zároveň období před založením rodiny),

55–65 let (před či po odchodu do důchodu).

3.10 Venkovský turismus

Ústav inženýrských staveb, tvorby a ochrany krajiny Mendelovy univerzity v Brně ([54]) uvádí, že *„již za první republiky bylo v naší zemi zvykem jezdit o prázdninách na letní byt na venkov. Turisté, v tomto případě obyvatelé větších měst, chtěli strávit nějaký čas s rodinou uprostřed přírody, ve stylu našich předků. Při pobytu na statku pomohli s hospodářskými pracemi a odměnou za to jim bylo ochutnání domácích produktů. Pro hospodáře byl tento příjem vítaný, neboť přicházel v období před sklizní, kdy byl běžný nedostatek finančních prostředků.“*

V moderní uspěchané době je venkovský turismus spojený s přírodou, venkovskou krajinou a vesnickým osídlením. Je velmi oblíbený například u lidí, kteří žijí ve městech. Na víkendy tito lidé „ utíkají z betonových mravenišť“ právě do přírody, často na chatu, kde načerpávají energii, kterou vydali v uplynulém týdnu v práci. Pozorují zde zvířata, ti, kteří v daném místě prožili dětství nebo sem jezdili na prázdniny, chytne ta správná nostalgie a celkově relaxují a užívají pohody, která zde panuje. Před začátkem nového pracovního týdne jsou zase plní elánu a energie a to jim vydrží až do pátku.

3.11 Inscenizace

Pásková a Zelenka ([39]) definují pojem inscenizace v oblasti cestovního ruchu jako „*komerčně motivované předvádění tradic a obyčejů akčním způsobem zpravidla ve smyslu vžitých představ návštěvníků o kultuře daného etnika.*“

Arts Lexicon ([22]) zmiňuje, že „*s projevy inscenizace se lze nejčastěji setkat v areálech hradů, zámků či skanzenů a v objektech lidové architektury. Nejčastěji jde o výjevy z tradičního života lidí (tj. provozování tradičních řemesel, výroba typických pokrmů, provoz středověké krčmy, výroba typických produktů či výzdoby) a o spojení s folklorem, tradicemi a v minulosti dodržovanými zvyky (vynášení Smrtky, velikonoční a vánoční zvyky, masopustní zábava, apod.).*“

Mezi konkrétní příklady lze zařadit oživé postavy v Babiččině údolí v Ratibořicích. Návštěvník zjišťuje, že čas se tu jakoby zastavil. Poté, co vstoupí do zámeckého areálu, přijme ho kněžna se svou schovankou komtesou Hortenzií, dále potká zámecké služebnictvo. Na Starém bělidle si s dětmi z knihy Boženy Němcové Babička – Honzíkem, Adélkou, Barunkou a Vilímkem poslechne pohádku a vyprávění od Babičky. Potká rýzmburského myslivce a u splavu se čas od času objeví i plachá Viktorka.

3.12 Temný turismus

Významným trendem, který vytváří důraz na zážitkovost, prožitkovost a hluboké myšlení je temný turismus, kterému se věnuje další část bakalářské práce.

Lennon a Foley ([30]) poukazují na to, že turisty a cestovatele z celého světa přitahuje až překvapivě široká škála míst a zážitků. Některé z nich se můžou zdát divné, perverzní nebo prostě jen zvláštní. Jedním z nich je i temný turismus.

Web cestovatel.cz ([9]) definuje temný turismus následovně: „*Dark Tourism neboli v překladu temný turismus přivádí návštěvníky na místa, kde se v minulosti – ať již dávné či poměrně nedávné – udála nějaká tragédie, neštěstí. Místa spojená se smrtí či utrpením mají zvláštní schopnost přitahovat davy turistů.*“

Webový zpravodajský portál International Business Times ([10]) píše, že pojem temný turismus vznikl v roce 1996. Jeho autoři jsou profesor John J. Lennon z Glasgow Caledonian University a profesor Malcolm Foley, který v současné době

působí na University of the West of Scotland (dříve stejně jako Lennon přednášel na Glasgow Caledonian University). Lennon s Foleyem, výzkumníci a odborníci na cestovní ruch, společně napsali knihu s názvem *Dark Tourism: The attraction of death and disaster*, která byla vydána v roce 2000, do češtiny nebyla doposud přeložena.

I když se pojem temný turismus začal používat až na konci 20. století, fascinace lidí smrtí není ničím novým, je známá již z dávné historie. Lidé cestovali za gladiátorskými souboji, na místa veřejných poprav apod., pouze to neoznačovali jako temný turismus.

Pojem temný turismus používaný v dnešní době podle Lennona a Foleyho ([30]) zahrnuje cestování do míst, kde došlo k děsivým událostem jako je smrt, vražda, utrpení, hromadné masakry či neštěstí, které mohlo být způsobeno člověkem (např. svržení atomových bomb v Hirošimě a Nagasaki, jaderná katastrofa v Černobyli), nebo naopak přírodními živly (např. zemětřesení a následné tsunami v Thajsku, hurikán Katrina v New Orleans). Tato místa v lidech budí úzkost a strach, ale také nadšení a adrenalin. Pocity úzkosti a strachu mohou být dobré pro vyvarování se chyb, kterých se lidstvo dopustilo v minulosti. Příkladem je Titanic, kde arogance moderní techniky k přírodě způsobila jeho následné potopení.

Lennon a Foley ([30]) mezi místa temného turismu dále řadí sklepení, vězení a místa spojená s válkami jako jsou vojenské hřbitovy, bitevní pole, koncentrační a vyhlazovací tábory. A právě 2. světová válka je jedním z největších nositelů temného turismu. Holocaust je zločin, který vrhá obrovský stín na zbytek 20. století.

Lennon a Foley ([30]) také zdůrazňují, že někdo může považovat navštěvování těchto míst za nevhodné. Sledovat něčí utrpení či zármutek pro někoho není společensky přijatelné, avšak přes všechnu bolest a utrpení, jež s sebou místa temného turismu nesou, je jimi lidstvo stále uchvacováno. Fakt, že někteří lidé se vyžívají v tomto druhu voyerství, vyžívají se v tom, když můžou vidět, jak ostatní trpí, je patrný už z historie. Na tyto lidi se dá nahlížet ze dvou úhlů pohledu. Mohou to být zvrhlí jedinci, kteří se shromažďují v místech leteckých nehod nebo domovech sériových vrahů z důvodu fascinace a sebeuspokojování se pohledem na lidskou tragédii. Na druhé straně to mohou být lidé, kteří jen chtějí uctít památku padlých obětí.

V současné době by mohly do temného turismu být zahrnuty mimo jiné i novodobé gladiátorské zápasy v podobě zápasů v kleci (MMA a UFC zápasy). Dle Lennona a Foleyho ([30]) je cestovní ruch sám o sobě hodně motivován zvědavostí, fascinací, či touhou poznat něco nového.

Ve spojitosti s pojmem temný turismus se používají i další pojmy, které spadají do oblasti temného turismu. Jako synonymum pro temný turismus je někdy v akademických kruzích používán termín thanatourism. Tento pojem se používá velmi zřídka, a tak je obtížné ho nějakým způsobem definovat. Web grief-tourism.com ([13]) uvádí, že thanaturisty láká touha po poznání smrti. Thanatourism se dělí na různé stupně: cestování za účelem zažití smrti na vlastní oči (tento stupeň byl rozšířen třeba ve středověku při veřejných popravách a oběšeních), cestování do míst, kde se umíralo (např. Osvětim), cestování po památnících a hrobech, cestování do uměle vytvořených míst, kde jsou shromážděny záznamy o smrti (muzea). Do thanatourismu se může zařadit i cestování do míst, která byla postihnuta přírodními katastrofami, jako jsou záplavy, tornáda, vichřice apod.

Dále se v této souvislosti vyskytuje pojem grief tourism. Ten web grief-tourism.com ([13]) definuje jako návštěvu míst, na nichž došlo ke smrti či tragickému úmrtí. Lidé cestující do těchto míst chovají respekt k obětem vraždy a soucítí s pozůstalými. Příkladem může být úmrtí bývalého prezidenta České republiky Václava Havla, po němž lidé přijížděli zapalovat svíčky a pokládat květiny na Hrádeček, jenž se stal posledním místem pobytu bývalého prezidenta.

Temný turismus významně zasahuje do některých aktuálních trendů cestovního ruchu, kterými se zabývaly předchozí kapitoly této práce. K propojení temného turismu s filmovým turismem dochází v rámci historických filmů, které jsou natáčeny podle skutečných událostí. Umění, film a literatura udržují naživu, nebo dokonce oživují minulé události. Stále se točí filmy, které lidstvu znovu a znovu připomínají, jaká zvěrstva dokáže člověk napáchat. Mezi filmy, zachycují hrůzné historické události, patří např. Schindlerův seznam, Město 44, Vražedná pole v Kambodži, seriál Bratrstvo neohrožených aj. Knihy, které popisují např. hrůzné zážitky lidí, jež osobně prošli koncentračním táborem, propojují temný turismus s literárním cestovním ruchem. Tyto knihy se mohou stát inspirací k návštěvě míst temného turismu. Příkladem jsou knihy od Arnošta Lustiga, který osobně prošel

koncentračními tábory v Terezíně, Osvětimi a Buchenwaldu (např. Démanty noci, Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou, Dita Saxová).

Dále může také docházet k propojení temného turismu s cestováním mladých lidí v rámci tzv. gap yearu. Mladí cestovatelé mohou při svých cestách zavítat i do míst temného turismu. Příkladem může být mladý cestovatel vydávající se do Spojených států amerických, častého cíle právě mladých, aby se zdokonalil v jazykových dovednostech a získal nové zkušenosti a zážitky. Ten se při pobytu v USA může vydat např. do New Yorku a navštívit památník katastrofy z 11. září 2001 Ground Zero nebo do bývalé věznice Alcatraz v San Francisku. Obě tato místa patří mezi místa temného turismu.

Dalším příkladem jsou lidé toužící po asketické dovolené v bývalé věznici, jež je sama o sobě místem temného turismu. Tito lidé při svém pobytu propojují dva trendy zároveň.

Propojení temného turismu s ostatními aktuálními trendy cestovního ruchu je možné najít u všech v práci zmíněných trendů. V rámci cesty zasvěcené jednomu trendu současně zavítají do místa temného turismu.

Následující mapa zachycuje místa temného turismu v České republice.

Obrázek 1 - Mapa míst temného turismu v České republice

Zdroj: [34] (vlastní zpracování)

Některá z míst temného turismu, vyznačených na výše uvedené mapě, jsou blíže rozebrána v následujících podkapitolách, které přináší informace o historii daných míst a o událostech, jež se zde udály.

3.12.1 Lidice

Jak píše Konopka ([26]), dějiny této vesnice jsou staré více než půl tisíciletí, sahají až do období kolem roku 1300. Tato vesnice se nacházela dvacet kilometrů západně od Prahy. Název obce byl odvozen od slova L'udicě, což znamenalo ves lidí lidových. Ležely v jedné ze slavných dělnických oblastí.

Dne 10. června 1942, několik hodin po půlnoci, začala akce na likvidaci celých Lidic.

Konopka ([26]) popisuje vzpomínky jedné z lidických žen Anny Hroníkové:

„Po celodenní práci, všichni unaveni, připravovali jsme se k odpočinku. Ale hned po 9. hodině večer to začalo. Do vesnice přijížděla nákladní auta plná vojáků, vzduch se otrásal hukotem motorů a zpupným křikem fašistických žoldnéřů. Ve chvíli byla plná vesnice vojska. Po půlnoci začali vojáci vyvádět lidi z domů. Ženy s dětmi byly odváděny do místní školy, muži do Horákova statku. Smutný byl pohled na ženy, které postávaly s uzlíčky, jiné konejšily v náručí rozespálé, plačící děti. Ve všech očích byla otázka. Co s námi bude? Fašisté byli rychlí v rozhodování. Brzy ráno jsme dostaly rozkaz nastoupit do připravených aut, která nás odvezla do kladenské reálky. Těžko se nám opouštěl domov. Všechna okna byla zotvírána a třebaže bylo přísně nařízeno zatemnění, všude bylo světlo. Před domky byly vyneseny různé věci - šicí stroje, radiopřijímače, kola, stolokrby, v oknech bylo připraveno šatstvo, jídlo... Na dvoře Horákova statku stáli naši mužové. Tam jsme je spatřily naposled.“

Konopka ([26]) dále uvádí, že celkem bylo popraveno 173 mužů. Děti, které byly schopné poněmčení, byly předány rodinám SS v říši, zbytek byl přidělen k jiné „výchově“. Ženy byly převezeny do koncentračního tábora. Poněmčení dosáhlo pouze sedm dětí z celkových osmaosmdesáti a to na základě výběru, který provedla organizace Lebensborn. Zbytek dětí byl odevzdán Gestapu ke zvláštnímu opatření, které ovšem znamenalo jejich zavraždění, protože Gestapo se nikdy nezaobíralo poněmčováním či převýchovou dětí. Tento úkol měly jiné nacistické organizace, jako např. Lebensborn. Z dostupných zdrojů není přesně známo, kde děti skončily,

nicméně s největší pravděpodobností, dle nepřímých důkazů, byly odvezeny do vyhlazovacího tábora v Chelmnu nad Nerem a zavražděny plynem. V tomto táboře nebyly stálé plynové komory, a proto se používala auta, přezdívaná pekelné vozy. Lidické matky byly převezeny do nacistického koncentračního tábora v Ravensbrücku. Prožily zde tři hrůzostrašné roky a pro některé to byly i poslední. Co se týče stravy, dostávaly pouze množství nezbytné k tomu, aby je udrželo při životě, ale ne tolik, aby mohly pracovat.

Zde je příklad takového jídelníčku dle Konopky ([26]):

„Chléb 200 g, ráno hořká černá káva, oběd: tuřín nebo červená řepa zahuštěná bramborovou moukou, 2 - 5 brambor ve slupce, večer: moučné polévky nebo sladké. Přídavky: 1x v týdnu 50 nebo 25g margarínu, 25g taveného sýra, 25g salámu, 15g řepné marmelády.“

Lidice zažily všechnu nemilosrdnost a hrůzy 2. světové války. Každoročně se na daném místě konají pietní vzpomínkové akce, které mají uctít památku všech obyvatel Lidic, obětí nacistického teroru, kteří byli nacisty zavražděni.

3.12.2 Město Pripjat'

Významným místem temného turismu ve světě je město Pripjat'. Cestovatelský portál hedvabnastezka.cz ([37]) píše, že v tomto městě žila spousta mladých lidí. Jeho pozůstatky se nachází nedaleko Černobyli. Většina lidí, která zde žila, byli zaměstnanci elektrárny. Jejich věkový průměr nedosahoval ani třiceti let a město tak patřilo k velmi produktivním i v oblasti nově narozených dětí. Každý rok se narodilo více jak tisíc dětí. Bohužel, dne 26. dubna 1986, došlo k výbuchu jaderné elektrárny v Černobyli a muselo dojít k evakuaci místního obyvatelstva, které se do svých domovů vlivem vysoké radiace už nikdy nemohlo vrátit.

Web hedvabnastezka.cz ([37]) dále uvádí, že celé město je nyní městem duchů se stále přítomnou radiací, která zde bude ještě desítky, možná stovky let. Toto místo je ovšem velmi hojně vyhledáváno turisty, kteří hledají dobrodružství, touží po poznání, chtějí rozšířit všeobecné povědomí (hlavně novináři, filmaři, dokumentaristi) a inspirují se k umění. Divokost přírody, bizarnost obřího objektu sarkofágu a největší opuštěné město na světě, to vše motivuje umělce k tvorbě.

Vzniklo zde mnoho uměleckých fotografií. Pripjaťské zdi zdobí černé graffiti duchů, kteří zhmotňují představy jednoho umělce z tohoto místa.

Obrázek 2 - Pripjať po havárii v Černobylu 1 (HDR)

Zdroj: [51]

Obrázek 3 - Pripjať po havárii v Černobylu 2 (HDR)

Zdroj: [1]

Obrázek 4 - Pripjať po havárii v Černobylu 3 (HDR)

Zdroj: [53]

Obrázek 5 - Pripjať po havárii v Černobylu 4 (HDR)

Zdroj: [52]

3.12.3 Hrad Bran, Rumunsko

Dalším významným místem temného turismu ve světě je hrad Bran v Rumunsku. Dle webu temna-turistika.webnode.cz ([19]) se jedná o jednu z nejproslulejších památek středověké architektury. Tento hrad je po celém světě známý jako „Drákulův hrad“. Je spojován s neblaze proslulým hrabětem Drákulou. Patří mezi nejdražší nemovitosti v zemi. Jeho cena se pohybuje kolem 140 milionů dolarů.

Web temna-turistika.webnode.cz ([19]) dále uvádí, že Drákula je pravděpodobně inspirován temnou osobností prince Vlada Tepese, který zde v 15. století vládl. Z pití krve sice nebyl nikdy obviněn, avšak jeho temnou pověst nikdo nezapře. V dětství byl držen jako politický rukojmí a strávil mnoho let v istanbulských věznicích. Později se proslavil krutými tresty, mezi které patřilo napichování nepřátelských vojáků na kůl. To byl způsob, kterým se mstil tureckým vojákům za to,

jak s ním zacházeli v dětství. I drobné krádeže trestal až nesmyslně krutě a za jeho vlády se nikdo téměř ani neodvážil sebrat peníze ze země. Bohužel jeho spojení s hradem je nejasné. Princ na hradě nikdy nežil. Hrad byl přízviskem Drákulův označen asi před třiceti lety, kdy sem poprvé pronikali turisté, které překvapilo, jak je vstup do transilvánského panství podobný hradu ve Stokerově románu Drákula. Postupem času lidé začali věřit, že román od Stokera měl skutečné spojení s hradem Bran. To ovšem nebyla pravda.

Obrázek 6 - Hrad Bran
Zdroj: [7]

Obrázek 7 – Nádvoří hradu Bran
Zdroj: [7]

3.12.4 Spinalonga

Spinalonga je ostrov nacházející se v Řecku, který, jak píše magazín Koktejl ([40]), sloužil jako poslední kolonie malomocných a to až do 20. století, konkrétně do roku 1957. Ostrovu se také říkalo ostrov živých mrtvých. Roku 1903 zde bylo založeno Leprosarium. Důvodů, proč byl vybrán právě tento ostrov, bylo několik. Ostrov byl izolován od okolní pevniny a byl vcelku dostupný pro plynulé zásobování. Život malomocných na Krétě byl v době před zřízením tohoto zařízení velmi bídný. Každý, u koho byla zjištěna lepra, byl okamžitě vyřazen ze společnosti a jediný, kdo mu mohl pomoci, byla nejbližší rodina či charita. Tito lidé žili často v jeskyních, ti šťastnější si vybudovali svá vlastní jednodušší obydlí.

Magazín Koktejl ([40]) dále uvádí, že se úřady rozhodly zakročit a malomocné přesunout na izolovaný ostrov. Vyhledaly nemocné a často je i násilím odvezly na ostrov, kde jim slibovaly lepší život. V prvních letech ovšem nebyla situace na ostrově kdejak příznivá. První čtyři roky existence kolonie ji ani jednou nenavštívil lékař. Ostrov pokrývala kamenitá půda, takže zemědělství se moc nedařilo. Zdroj pitné vody se zde také nevyskytoval, a tak byli lidé plně odkázáni na dodávky z pevniny, které

bohužel často vážily. Malomocní proto přežívali ze dne na den. Blýskat na lepší zítřky se začalo až s příchodem nové vlny nemocných, mezi kterými byli často mladí a vzdělaní lidé. Ti zde začali budovat lepší obydlí. Obrovským problémem však byl nedostatek vody a to nejen na pití, ale i na mytí, které bylo u malomocných důležité. Bylo pro ně nezbytné se často mýt, aby se u nich nešířily sekundární infekce přes otevřené vředy na těle. Nově příchozí vymysleli systém na získávání dešťové vody a její svedení do nádrží. Postupem času začaly úřady těmto lidem vyplácet důchody. Jednalo se o celkem slušné částky peněz. Avšak i navzdory těmto penězům, nebyla situace moc příznivá. Neexistovala zde pravidelná lékařská péče a chyběly zásadní léky. Častou příčinou smrti byla infekce a šok po nezbytných amputacích končetin. Tyto amputace probíhaly často velmi primitivním způsobem. Ale byly jedinou možností, jak nemocným prodloužit život. Nebožtíci byli dle finanční situace uloženi buď do vlastního hrobu na malém hřbitově, nebo ve společném hřbitově, jež představovala cementová věž zabudovaná do země.

3.12.5 Ground Zero

11. září roku 2001 – den, který se nesmazatelně zapsal do srdcí a povědomí obyvatel New Yorku, všech Američanů, ale i milionů lidí na celém světě. Dle nyc.com ([59]) na dolní Manhattan, na místo bývalého světového obchodního centra, nyní známého jako Ground Zero, denně směřují tisíce lidí.

Nyc.com ([59]) píše, že poté, co došlo ke zničení dvojčat, mnoho lidí po celém světě podniklo cestu na dolní Manhattan, aby složili poctu těm, kteří byli zabití v nejhorším teroristickém incidentu v historii Ameriky, a také aby viděli probíhající rekonstrukci. Pro mnoho obyvatel New Yorku, obzvláště těch, kteří pracovali na dolním Manhattanu, představuje neustálá přítomnost turistů smíšené pocity. Pokud člověk plánuje navštívit tuto oblast, měl by mít na paměti, že oblast dolního Manhattanu je posvátná země a zároveň místo vyvolávající mnoho emocí.

Nyc.com ([59]) dále uvádí, že Tribute centrum se nachází přímo naproti World Trade centru a věnuje se vzdělávání veřejnosti o 11. září. Jedná se o projekt sdružení rodin obětí z 11. září. Ztělesňuje potřebu shromažďovat se na místě bývalého světového obchodního centra. Mezi dva památníky 11. září patří Gardens of Remembrance a Tribute in Light. Gardens of Remembrance byly navrženy známým

holandským zahradním architektem Pietem Oudolfem. Tyto zahrady vzdávají hold těm, kteří padli v onen tragický den, ale i těm, kteří ho přežili.

Druhý památník Tribute in Light je podle nyc.com ([59]) k dispozici každý rok 11. září večer. Při svícení vytváří bývalou podobu oněch dvou věží. Za určitých podmínek je člověk může spatřit až dvacet pět mil daleko.

3.12.6 Vražedná pole v Kambodži

Dle filmu Vražedná pole v Kambodži ([56]) se jedná o neblaze proslulá místa, kde za vlády Rudých Khmérů v období od roku 1975 až do roku 1979 došlo k obrovským masakrům na lidech, kteří byli následně pohřbeni v masových hrobech, dnes známých jako „Vražedná pole“. V těchto letech byl počet obyvatel Kambodži kolem 7 mil. Občanská válka si vyžádala více jak 1,7 mil. lidských obětí.

Film ([56]) dále zobrazuje ultralevicovou stranu Rudí Khmérové, která prosazovala vládu brutálního a nelítostného teroru proti svému obyvatelstvu. Hlavním představitelem byl Pol Pot, kterému se často říká i „Hitler“ Kambodži. V průběhu genocidy byla také systematicky vyvražďovaná inteligence národa. Rudí Khmérové zrušili peníze, uzavřeli hranice a silně potlačovali instituci rodiny. Lidé museli pracovat více jak 12 – 16 hodin denně. Všechna města musela být vysídlena a lidé se museli přestěhovat do vesnických gulagů. I sebemenší prohřešky se řešily smrtí. Ještě předtím, než byli odsouzení utlučeni k smrti holemi, byli brutálně mučeni ve věznicích.

Temna-turistika.webnode.cz ([57]) uvádí jako symbol tohoto hrůzného období Muzeum v bývalé věznici S-21 Tuol Sleng v hlavním městě Kambodži PhnomPenhu.

3.12.7 Smírčí kříže

V článku z idnes.cz ([47]) se píše, že tyto kříže se stavěly nejčastěji na místech, kde se stal hrdelní zločin či jiné neštěstí. V době středověku se mohl při potrestání provinilců uplatnit systém smírčího práva. V praxi to vypadalo tak, že se dotyčnému uložil úkol, kterým odčinil zločin jež spáchal. Takový úkol obsahoval vyrovnání s postiženou rodinou a vytesání a vztyčení kamenného kříže na zločinem spáchaném místě.

Podle webu smircikrize.cz ([23]) se bohužel spousta smirčích křížů nedochovala kvůli tomu, že lidé o ně moc nejevili zájem. Pokud lidé zvýší zájem o jejich péči a ochranu, je zde šance, že se alespoň ty, jež se dodneška dochovaly, uchovají pro další generace.

3.12.8 Temný turismus a významní básníci

Místa spojená s temným turismem často lákala i řadu významných básníků v čele s jedním z našich nejvýznamějších básníků Karlem Hynkem Máchou.

K. H. Mácha byl dle magínu Menstyle ([24]) člověk se zvláštní povahou. Velmi ho lákala temná místa jako zříceniny hradů, hřbitovy či márnice. Tedy místa, jimž se většina lidí v tehdejší době vyhýbala. Avšak jeho tato místa přitahovala zvláštní silou. Nebyl pro něj problém sedět celé hodiny na chladných hradbách nebo mezi pomníky a dělat skici nebo psát básně.

Menstyle ([24]) dále uvádí, že jedním z míst, které na Máchu silně zapůsobilo, byl hrad Houska. Pověst vypráví, že roku 878 puknul vrcholek, kde dnes stojí hrad. Skála se otevřela a vylezla z ní „hovada pekelná“ v podobě pololidí a polozvířat. Vrchol byl zastavěn kaplí zasvěcenou archandělu Michaelovi. Mácha strávil na hradě Houska jednu noc. Dopis, který poslal svému příteli Eduardu Hindlovi, zamotal hlavy lidem na století dopředu. Říká se, že našel onu trhlinu v zemi a sestoupil do ní. Někteří lidé si myslí, že Mácha se v podzemí ocitl v časové smyčce a byl přenesen do budoucnosti. V jeho dopise jsou popisy, které si někteří mohou spojovat se současnou pražskou lokalitou.

Web svetyliteratury.cz ([48]) píše, že ve světě zajímal temný turismus například irské básníky, kteří si říkali Temní irští básníci a dodnes čerpají inspiraci ve smrti a hladomoru. Irská temná poezie má silné kořeny zabývající se smrtí a záhrobím. Mezi známé irské temné básníky patří Elizabeth Bowen - nadaná prozaička. Její příběhy vydané za války v roce 1940 patří k tomu nejlepšímu, co se v dané době v Londýně vydalo. Byla ihned zařazena na seznam autorů temné literatury. Povídky *The Damon Lover* a *Mysterious kôr* jsou dle slov autorky “ slovy do tmy”. Jsou strašidelné a zabývají se tím, co čeká na lidskou bytost po smrti.

4 Praktická část

Praktická část bakalářské práce zahrnuje osobně navštívená místa temného turismu doplněná o vlastní pocity z návštěvy. Dále obsahuje dotazníkové šetření zaměřené na problematiku temného turismu. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak je veřejnost seznámena s pojmem temný turismus a jaký má o tuto formu cestovního ruchu zájem. Dalším cílem bylo stanovit preference při navštěvování míst temného turismu s ohledem na tvorbu turistického produktu v cestovním ruchu.

4.1 Navštívená místa temného turismu

4.1.1 Kostel sv. Cyrila a Metoděje

Prvním navštíveným místem temného turismu v České republice je kostel sv. Cyrila a Metoděje v Praze. Kapitola podává nové informace o průběhu atentátu na Reinharda Heydricha a popisuje atmosféru uvnitř národního památníku hrdinů Heydrichiády. V závěru kapitoly jsou nastíněny události, ke kterým v důsledku uskutečnění atentátu následně došlo.

Obrázek 8 - Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Praze

Zdroj: Martin Lukášek

Oficiální stránky Národního památníku hrdinů Heydrichiády ([15]) uvádějí, že z krypty tohoto českého pravoslavného katedrálního chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Praze, který je zobrazen na obrázku 8 výše, dne 18. června 1942 zazněla poslední slova sedmi československých parašutistů západní armády proti obrovské přesile sedmi set německých vojáků: „Nevzdáme se. Nikdy. Jsme Češi.“

Důvodem boje dle oficiálních stránek ([15]) bylo, že dva z těchto parašutistů, konkrétně Jan Kubiš a Josef Gabčík, splnili vojenskou operaci naší exilové vlády v Londýně a dne 27. května 1942 zaútočili v kobylišké zatáčce v Praze 8 na Reinharda Heydricha. Operace nesla název Antropoid a byla úspěšná.

Průběh útoku byl odlišný od toho, který byl až doposud prezentován. Dle nových zjištění historiků, jak se píše v článku na idnes.cz ([3]), se řidič říšského protektora vyhýbal třem tramvajím naráz, po útoku zazmatkoval a i díky tomu, byl atentát úspěšný. Na toto zjištění se přišlo teprve nedávno při rekonstrukci daného atentátu. Díky rekonstrukci bude možná konečně národ znát odpověď na otázku, jak se akce protinacistického odboje odehrála. Podle všeho nastal v danou dobu na křižovatce v pražské Libni dopravní chaos, kdy řidič říšského protektora kličkoval mezi třemi tramvajemi. Atentátníci s tím nepočítali. Auto se jim na chvíli ztratilo z dohledu a následně se zčistajasna ocitlo v Gabčíkově těsné blízkosti a zřejmě proto nestihl vystřelit. Kubiš s Gabčíkem zaútočili na Heydricha současně. Gabčík se ho snažil zlikvidovat samopalem a Kubiš se v nepřehledné situaci rozhodl pro granát, jehož střepiny říšského protektora zranily. Celá situace trvala jen několik vteřin, a i proto jednali každý na vlastní pěst. Dle vyjádření historiků to navzdory nečekané a chaotické situaci zvládli velmi dobře. Heydrich nakonec zemřel, ne ale na zasažení střepinami z granátu, ale na otravu z nečistot, které střepiny zavlekly do jeho těla.

Úkolem Heydricha bylo vyřešení „české otázky“, likvidace dvou třetin českého národa a celkové řešení „židovské otázky“. Gabčík s Kubišem jsou hrdiny, kteří obětovali své životy, aby zachránili svoji vlast.

Krypta pod kostelem sv. Cyrila a Metoděje

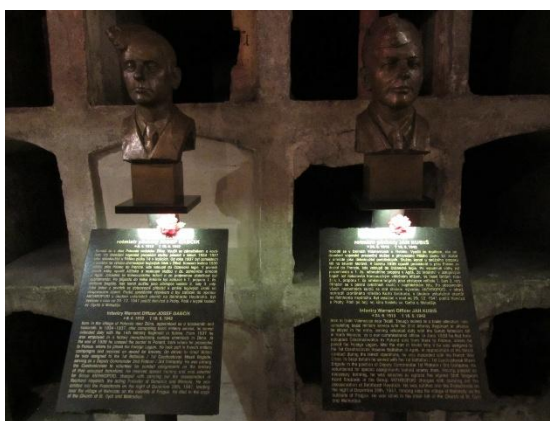
Před vstupem do krypty návštěvník narazí na opravdu originální vchod, možná mu bude chvíli trvat, než vůbec zjistí, jak se do krypty vstupuje. Když se mu to již podaří a dveře se za ním zavřou, je to, jako by se zavřely napořád, tak tíživá může okolní atmosféra být.

Krypta působí opravdu temným dojmem. Uvnitř se nachází busty československých parašutistů včetně Gabčíka a Kubiše.

Obrázek 9 - Krypta pod kostelem sv. Cyrila a Metoděje

Zdroj: Martin Lukášek

Obrázek 10 - Busty Gabčíka a Kubiše (zleva doprava)

Zdroj: Martin Lukášek

V Kryptě a v kostele, jež se nachází bezprostředně nad ní, se ukrývalo sedm československých parašutistů. Odpor parašutistů, kteří byli v kostele, byl zlomen asi po dvou hodinách, když jim došly náboje. Němci se parašutisty v kryptě pokusili vyplavit. Ti, když viděli svoji bezvýchodnou situaci, rozhodli se ukončit své životy vlastním přičiněním. Poslední kulku si nechali pro sebe.

Na obrázku 11 níže je zachycen otvor, kterým Němci naházeli do krypty hadice, pomocí nichž chtěli parašutisty vyplavit. Nad otvorem je pamětní deska informující návštěvníky o této události.

Obrázek 11 - Pamětní deska a otvor do krypty
Zdroj: Martin Lukášek

Při průchodu kryptou na návštěvníka dolehne temná atmosféra. Člověku se vybaví hrůzné události a poslední okamžiky života těchto sedmi statečných lidí. Jaké asi byly jejich poslední myšlenky a co všechno uvnitř prožívali v danou chvíli, si jen těžko někdo dokáže představit. Pokud člověk ví, co přesně se odehrávalo v daném místě, je to jako by to v danou chvíli probíhalo a on to vše viděl naživo. Těžko se dá popsat, co člověk v danou chvíli cítí, zdali smutek, zlobu, bezmocnost, hrdost.

Druhá světová válka byla doposud tou nejhorší a nejkrvavější válkou, kterou kdy lidstvo svedlo. Lidstvo by se mělo poučit z historie a nedopustit, aby se něco podobného opakovalo. Pokud by došlo k další válce tohoto rozsahu, lidstvo, pokud by to vůbec přežilo při síle dnešních zbraní, by se vrátilo do doby kamenné a veškerý život, jak je znám nyní, by byl pryč a to už možná napořád.

Události po atentátu na Heydricha

Konopka ([26]) píše, že když 4. června 1942 Heydrich na následky těžkých zranění zemřel, stal se atentát záminkou k novému tažení proti celému českému národu, které mělo vyvolat psychózu hrůzy a strachu. Došlo k popravám mnoha představitelů české inteligence, mnoho jich bylo po dlouhou dobu vězněno ve vězeních gestapa. Dále bylo stanoveno, že je třeba podniknout akce většího rozsahu, které budou psychologicky působit na české občany. Takovými akcemi byly vysídlení

menších územních oblastí, poprava větších skupin zatčených pro výstrahu a hlavně srovnání vybraných obcí se zemí. Jednou z takto zasažených obcí byla obec Lidice, o níž pojednává kapitola 3.12.1 Lidice, která přináší popis událostí, jež se v této obci roku 1942 odehrály. Při výběru obcí byl kladen důraz na to, aby se tím nenarušila doprava, proto se vybírala místa, která ležela mimo hlavní spoje. Ovšem mezi vybranými obcemi měly být takové, jež se nacházely v blízkosti průmyslových středisek a dělnických sídlišť. Tyto hrůzy byly prováděny bleskovou rychlostí a bez jakéhokoliv vysvětlení, aby tím byl ještě více umocněn pocit nejistoty a zoufalství.

4.1.2 Naučná stezka 1866 – les Svíb

Dle webu pomnikjezdeckesrazky.1866.cz ([41]) se Prusko-rakouská válka roku 1866 nesmazatelně zapsala do historie Evropy 19. století. Byla jednou z hlavních příčin pádu politického systému, který vznikl po porážce Napoleona. Rakušané a Prusové soupeřili o nadvládu v německém prostoru. Toto soupeření nakonec vyústilo ve válku. Byla svedena řada bitev, ve kterých až na jednu (Trutnov) vyhráli Prusové.

Web ([41]) dále uvádí, že 3. července roku 1866 byla nedaleko Hradce Králové svedena rozhodující bitva celé této války. Prusové nakonec po celodenním boji zvítězili. Po této rozhodující porážce se Rakušané museli přestat angažovat o německá území. Pod patronací Pruska vznikl jednotný německý stát - Německé císařství. Rakousko se po prohrané válce zaměřilo na Balkán, čímž bohužel pomalu ale jistě směřovalo k osudné 1. světové válce.

Jedna z bitev Prusko-rakouské války v roce 1866 probíhala v lese Svíb, kde se nyní nachází naučná stezka na počest padlých vojáků.

Obrázek 12 - Začátek stezky 1866

Zdroj: Martin Lukášek

Na obrázku 12 je zachycen první pomník na okraji lesa představující začátek stezky 1866.

Web turistika.cz ([31]) píše, že toto místo je místem odpočinku tisíců vojáků, kteří v dané bitvě přišli o život. Jsou zde pohřbeni vojáci obou stran, jak prušťí tak rakouští. Část lesa podél Aleje mrtvých v podstatě představuje jeden velký hromadný hrob.

Obrázek 13 - Alej mrtvých

Zdroj: Martin Lukášek

Web ([31]) dále zmiňuje, že při průchodu alejí návštěvník cestou potkává desítky monumentálních pomníků. Největší pomník se nachází přibližně v polovině této aleje. Jedná se o pomník rakouského polního pluku č. 51. Je vyroben z hořického pískovce a byl vystavěn na počátku dvacátého století, přesně roku 1902,

důstojnickým sborem na paměť 13 důstojníků a 266 vojáků pěšího pluku č. 51 arcivévody Karla Ferdinanda.

Obrázek 14 - Pomník rakouského polního pluku č. 51

Zdroj: Martin Lukášek

Dalším majestátním pomníkem, na který při průchodu alejí návštěvník narazí, je dle webu turistika.cz ([31]) pomník nazývaný klobouk, jenž je věnován rakouskému třicátému praporu polních myslivců. Tento pomník zdobí pískovcová plastika mysliveckého klobouku. Byl vystavěn roku 1906.

Obrázek 15 - Pomník nazývaný klobouk

Zdroj: Martin Lukášek

Člověk neznalý událostí, které se na daném místě odehrály, si navzdory krásné přírodě obklopující celou stezku 1866 ani neuvědomuje, na jak hrůzném místě z historického hlediska se vlastně nachází. V opačném případě, kdy si je vědom, že se v dané oblasti nacházejí stovky koster zde padlých vojáků, kteří jsou v lese pohřbeni, mu naskakuje husí kůže a svírá ho tíživý pocit tolika zmařených životů.

4.1.3 Pevnost Josefov

Kapitola se zaměřuje na jedinečnou stavbu umístěnou v Královéhradeckém kraji, konkrétněji ve městě Jaroměř. Jedná se o pevnost vystavěnou na obranu před pruskými vojsky.

Stavba

Oficiální stránky pevnosti Josefov ([16]) uvádějí, že se pevnost začala stavět 1. května 1780 v místě, kde stojí současné náměstí a první fáze pokračovaly vyměřováním a přípravnými a terénními pracemi. Do umělých řečišť byly svedeny řeky Labe a Metuje a přibližně kilometr před jejich novým soutokem byl mezi nimi vybudován spojovací kanál. Tak zde pod budoucím severním kolištěm pevnosti vznikl umělý ostrov. Tento ostrov byl později opevněný. Úkolem řek bylo zpomalit útočníky postupující ze severu a být zdrojem vody použité pro zatopení velkých kotlin na východ od pevnosti. Přesměrování útočníka na jihovýchodní stranu pevnosti mu při dobývání poskytovalo pouze velmi malé šance na úspěch. V této části pevnosti bylo opevnění nejpropracovanější.

Web pevnostjosefov.cz ([16]) dále zmiňuje, že stavební materiál na pevnost se dodával ze širokého okolí. Po celou dobu stavby panovala velmi přísná bezpečnostní opatření - hlavně utajení. Všichni, kdo se podíleli na stavbě, museli přísahat v pleském kostele Svatého Jiří věrnost bohu, císaři a také mlčenlivost. První domy v pevnosti byly vybudovány až v roce 1790 a další se budovaly po celou dobu existence pevnosti. Na přelomu let 1790 – 1791 došlo ke konci stavebního ruchu. Odstranila se všechna zařízení na stavbu a všichni stavebníci odešli.

Pevnost po dokončení

Jak se píše na webu pevnostjosefov.cz ([16]) pevnost bohužel, tedy možná bohudík, nikdy neposloužila svému účelu. Nikdy v historii se o ni nebojovalo a nikdy se nemusela bránit obléhání či útoku. Vojenský význam pevnosti den ode dne klesal,

protože se strategie a taktika vedení boje každou chvílí zlepšovaly. V létě roku 1866 pruská vojska, která postupovala do vnitrozemí, pevnost obešla. Uvědomovala si, že při stylu boje, který prosazovala, si může pevnost ponechat v zádech nedobytnou. Tímto byl bohužel zpečetěn její zánik, ke kterému došlo roku 1888. Vojenská posádka zůstala ve městě i nadále. V letech 1890 až 1908 zde sídlilo jedno ze třinácti sborových velitelství.

Během první světové války zde dle webu pevnostjosefov.cz ([16]) sídlil obrovský, téměř padesátitisícový zajatecký tábor a většina hradeb byla stále strážena rakouskou armádou. Objekty ovšem začaly chátrat, protože je armáda pravidelně neudržovala. Místní obyvatelé začali mít zájem o záchranu pevnosti a hradebních objektů až téměř sto let po jejím zrušení, někdy po roce 1970. V posledních letech se začala pevnost znovu dotvářet do své původní podoby. Díky tomu, že ji žádné vojsko nikdy nedobývalo, zůstala půldruhého století neporušená.

Výjimečnost pevnosti

Největší současná hodnota Josefova spočívá podle stránek pevnostjosefov.cz ([16]) v tom, že byl zachován relativně nepříliš poškozený urbanistický a architektonický celek, který lze považovat za doklad vojenského upevňovacího stavitelství konce osmnáctého století. Pevnost se v době svého vzniku honosila několika významnými prvenstvími, z nichž mnohá z nich dodnes zůstaly unikáty. Když se stavělo opevnění, bylo využito terénu a stavba mu byla dokonale přizpůsobena, což v té době nikde jinde nebylo.

Na stránkách pevnostjosefov.cz ([16]) se dále píše, že obranná funkce velmi atypického kornišonu, nad kterou znalci často hloubali, spočívala v tom, že na daném místě byla kamenná vyvýšenina. Ta se musela buď odstranit a zarovnat do požadované geometrie koliště, nebo z ní učinit součást opevnění a to se všemi náležitostmi. Projektant navrhl speciální, zcela nové a jinde se nenacházející stavebně-obranné prvky. Tímto předešel komplikacím, které by jinak mohly nastat při nástupech vojáků k povrchovým i podzemním obranným pozicím.

Web pevnostjosefov.cz ([16]) uvádí, že nejunikátnější je na pevnosti její podkopový obranný systém. V této podobě není znám nikde jinde na světě. Skládá se ze dvou kategorií obranných prvků. Je to střelecká galerie (pojem galerie znamená chodba) a miny, tedy přesně řečeno kontraminy, které byly vybudovány na obranu

proti minám útočnicka. Střelecká galerie je chodba obepínající uvnitř vnějšího hradebního valu celý hlavní a většinu ostatních hradebních příkopů. Míny jsou asi metr prostorné komory umístěné pod kolištěm a jejich cílem bylo, aby po nabití střelným prachem, utěsnění a odpálení doutnákem zničily útočnicka snažícího se o zákopové nebo podkopové přibližování. Vstup do nich je brankami z hradebního příkopu, tedy přes střeleckou galerii a účelně navrženou soustavu komunikačních galerií a nakonec rozvětvením minových chodeb.

V podzemí se dle stránek pevnostjosefov.cz ([16]) nachází mnoho účelových prostor (mezi něž patří příruční muniční sklady) a trativodná soustava. Odvětrávací šachty propojují jednotlivá patra a celé podzemí bylo osazeno několika tisíci masivními dveřmi. Tyto dveře sloužily k uzavírání sektorů v případě zamoření zplodinami z výbuchů a také, aby zabránily útočnickovi v pohybu pod zemí, pokud by se do pevnosti prokopal.

Prohlídka pevnosti

Návštěvníka zaujme monumentálnost podzemních chodeb, jež se táhnou podzemím v délce přibližně 45 kilometrů. Pro veřejnost je zpřístupněn pouze malý zlomek rozlehlých podzemních chodeb v délce přibližně jednoho kilometru. Každý návštěvník před vstupem obdrží svíci, jelikož v podzemních chodbách panuje tma. Průchod temnými chodbami se svíčkou v ruce je nezapomenutelným zážitkem jak pro dospělé, tak o to více pro děti. Chodby jsou poměrně úzké, stropy v některých částech nízké, všude panuje chlad a vlhko. Součástí je i prohlídka obytných prostor pro vojáky. U podzemních chodeb se také konají rekonstrukce bitev Prusko-rakouské války 1866. Vojáci mají dobové uniformy a zbraně a výstřely ze zbraní a děl se rozléhají širokým okolím.

4.1.4 Osvětim

(německy Auschwitz, polsky Oświęcim)

Jedná se o bývalý koncentrační tábor, jehož historie patří k tomu nejtemnějšímu, co druhá světová válka přinesla, a jež se nesmazatelně zapsal do povědomí všech Židů, ale i ostatních obyvatel světa.

Obrázek 16 – Koncentrační tábor v Osvětimi 1

Zdroj: Martin Lukášek

Obrázek 17 - Koncentrační tábor v Osvětimi 2

Zdroj: Martin Lukášek

Web osvetim-auschwitz.estranky.cz ([25]) uvádí, že toto čtyřtisícové městečko na jihu Polska bylo za druhé světové války obsazeno rozšiřující se německou říší. Dne 27. dubna 1940 na rozkaz Heinricha Himmlera zde byl v objektu bývalých kasáren polské armády zprovozněn největší koncentrační a vyhlazovací tábor. Vězni z koncentračního tábora v Dachau pomáhali při budování tohoto tábora. Hlavním důvodem vzniku byla nutnost uvěznění velkého počtu Poláků. Bohužel, později se původní záměr změnil v masové vyvražďování. Jako dozorcí zde pracovali příslušníci oddílů SS a němečtí trestanci z koncentračního tábora Sachsenhausen. Tito trestanci byli v očích nacistů stále nadřazeni Polákům, Sovětům i Židům. Celkově pro potřeby tábora vznikl prostor o rozloze čtyřiceti kilometrů čtverečných. Mezi prvními vězni byli převážně Poláci. V březnu roku 1941 jich zde bylo skoro jedenáct tisíc.

**Obrázek 18 - Koncentrační tábor v Osvětimi 3
(HDR)**

Zdroj: [4]

**Obrázek 19 - Koncentrační tábor v Osvětimi 4
(HDR)**

Zdroj: [5]

Obrázek 20 - Umývárna Osvětim (HDR)

Zdroj: [58]

Na stránkách holocaust.cz ([38]) se píše, že po příjezdu transportu do tábora se konala selekce. Při ní důstojníci SS rozhodovali o tom, komu bude umožněno pracovat, a kdo půjde na jistou smrt do plynové komory. Často o tom, jestli daný člověk půjde rovnou na smrt, či bude mít určitou šanci na přežití, rozhodovala náhoda nebo nálada příslušníka SS. K usmrcování využívali plynové komory, které byly maskovány jako sprchy. Oběti měly přesvědčit o tom, že se jedná pouze o desinfekční opatření, kterým je nutné projít před samotnými pracemi v táboře.

Web holocaust.cz ([38]) dále zmiňuje, že tento tábor se neblaze proslavil svojí tvrdostí. Nejhorší byla především část tábora označována jako blok jedenáct (tzv. bunkr), kde byli vězni trestáni těmi nejkřutějšími praktikami. Symbolem krutého využívání vězňů se staly lékařské pokusy, které prováděli nacističtí lékaři v čele s asi nejvíce neblaze proslulých Josefem Mengelem. Prováděli experimenty mj. se sterilizací židovských žen a pokusy na dětech, obzvláště na dvojčatech.

Ošetrovna pro nemocné vězně dle osvetim-auschwitz.estranky.cz ([25]) ve skutečnosti představovala spíše čekárnu před cestou do krematoria, protože v táboře byl nedostatek léků a zdravotní péče. Během existence ošetrovny, zde byla provedena spousta lékařských a farmaceutických pokusů. Obvyklým výsledkem byla smrt či doživotní postižení daného subjektu.

**Obrázek 21 - Vstupní brána (Osvětim) – slunečno
(HDR)**

Zdroj: [21]

**Obrázek 22 - Vstupní brána (Osvětim) – zataženo
(HDR)**

Zdroj: [18]

Tato brána s nápisem "Arbeit macht frei" (práce osvobozuje) je dnes nejznámějším symbolem Osvětimi. Web osvetim-auschwitz.estranky.cz ([25]) zdůrazňuje, že se však jednalo se o pouhý cynický výsměch. Branou denně procházely tisíce vězňů, kteří věděli, že před sebou mají dlouhé hodiny zničující tvrdé práce. Vraceli se večer absolutně vyčerpaní a nesouce ty, kteří ten den nepřežili.

Při průchodu touto branou zažívá návštěvník různé pocity a napadají ho různé otázky. Proč vůbec zvolili tento slogan? Chtěli tím udržet falešnou naději těm, kteří touto branou každý den chodili na hodiny zničující tvrdé práce? Nebo tento nápis sloužil jen pro zesměšnění lidí, kteří se už tak nacházeli ve velmi zbídačeném stavu? Nebo byl význam daného nápisu úplně jiný? Kolik lidí každý den procházelo touto branou, v jakém stavu odešli do práce a v jakém se asi vrátili, pokud se vůbec vrátili? Na co mysleli v danou chvíli? Byli už odevzdaní svému krutému osudu nebo tajně doufali v záchranu? Na žádnou z těchto otázek neexistuje jednoznačná odpověď. Po absolvování prohlídky daného místa si každý může udělat vlastní představu o situaci, která zde panovala.

Na webu osvetim-auschwitz.estranky.cz ([25]) se dále píše, že ženská a mužská část tábora byly od sebe odděleny. Dělicím prvkem byla vysoká zeď. Ženský tábor byl určen pro židovské i nežidovské ženy z Německa a dalších zemí, které okupovali nacisté. Žen zde bylo více jak sedmnáct tisíc. V průběhu ani ne pěti měsíců v táboře zemřelo několik tisíc žen v plynových komorách nebo následkem vyhladovění, epidemií, žalostných hygienických podmínek a úmorné práce. Ženy, kterým se podařilo otřesné podmínky v táboře v Osvětimi přežít, byly v srpnu 1942 přemístěny do Březinky.

Obrázek 23 - Stěna smrti 1

Zdroj: Martin Lukášek

Obrázek 24 - Stěna smrti 2

Zdroj: Martin Lukášek

Na dvou fotografiích výše (obrázek 23 a 24) je zachycena stěna smrti, u které bylo zastřeleno několik desítek lidí, převážně Poláků, příslušníky SS. Zastřelenými byli především členové konspiračních skupin, či lidé plánující nebo se přímo pokoušejí o útěk. Jejich zastřelení bylo prováděno před očima ostatních vězňů jako výstraha před dalšími pokusy o útěk.

Pro návštěvníka se jedná asi o jeden z hlavních symbolů utrpení a hrůzy, které se na daném místě udály. Působí na něj obzvláště deprimujícím dojmem a uvádí ho v myšlenky na ty obrovské lidské ztráty, ke kterým zde došlo.

Osvětim – Březinka

Obrázek 25 - Místo příjezdu transportu

Zdroj: Martin Lukášek

Obrázek 26 - Vjezd do Březinky

Zdroj: Martin Lukášek

Dle webu osvetim-auschwitz.estranky.cz ([25]) se jedná o největší část Osvětimi, ale i největší vyhlazovací tábor za druhé světové války vůbec. Rozprostírá

se přibližně tři kilometry od Osvětimi. Na jeho místě dříve stála vesnice Březinka. Její obyvatelé byli Němci vysídleni, domy zbourány a materiál využit na stavbu tábora. Většina lidí z Osvětimi (cca 90 %) zemřela právě zde v plynových komorách. Z doložených záznamů zemřelo více jak jeden milion lidí, většinou Židů. Skutečné číslo obětí bylo však patrně daleko větší. Každý záznam o lidech usmrčených v plynových komorách byl po vykonání ihned spálen. V létě 1944 bylo usmrceno devět tisíc Židů, jednalo se o nejvíce usmrčených Židů během jednoho dne.

Web osvetim-auschwitz.estranky.cz ([25]) uvádí, že jakmile byly do tábora dovedeny koleje, lidé, kteří často strávili několik týdnů ve vagonu, jej mohli konečně opustit a vstoupit na rampu v táboře. Bohužel ale netušili, že situace bude ještě horší. Lékaři SS zde selektovali vězně na ty, kteří byli schopni práce a na ty, které posílali ihned do plynových komor (cca 75 %).

Obrázek 27 - Transportní vagon

Zdroj: Martin Lukášek

Obrázek 28 - Transportní vagon (HDR)

Zdroj: [6]

Roku 1943 byl podle osvetim-auschwitz.estranky.cz ([25]) dokončen komplex plynových komor a krematorií v Březince. Byla zde postavena čtyři krematoria s vlastními plynovými komorami. Od této chvíle se dostalo vraždění do závratných rozměrů. Denně bylo možné spálit až 4400 těl.

Osvětim a Březinka se zapsaly do historie jako centra masového vyvražďování Židů. Tato místa jsou dnes symbolem krutosti obřích rozměrů, které doposud neměly obdobu.

Když návštěvník zavítá do tohoto ve světě neblaze proslulého místa vícekrát, zjišťuje, že způsob výkladu historie daného místa může být značně ovlivněn průvodcem. Na jedné straně se může jednat o průvodce, jehož rodiny či nejbližších a známých se dané hrůzy nedotkly a jeho vnímání událostí je ovlivněno víceméně médii, odbornou literaturou a dalšími sdělovacími prostředky. Na druhé straně se jedná o průvodce, u kterého si návštěvník ihned všimne, že ho tyto události nějakým způsobem osobně zasáhly a ovlivnily. To, jakým způsobem o některých věcech mluví, jak se tváří, to vše účastníkovi prozradí, že rodinní příslušníci daného průvodce byli touto událostí silně zasaženi. Takový výklad ovšem jen zvyšuje míru autenticity atmosféry daného místa a dokáže návštěvníka naprosto pohltnout a předat mu tak silný a emoční zážitek, který si bude ještě velmi dlouho pamatovat a ještě dlouho bude přemýšlet nad touto krutou a nemilosrdnou historií.

Návštěvníka jistě napadne myšlenka: Proč se vězni nepokusili o vzpouru, vždyť jich bylo mnohonásobně více než příslušníků německé armády? Na druhou stranu mu projde hlavou myšlenka, že nejspíš ani nevěděli, co všechno se v daném táboře děje. Němci se snažili vše co nejvíce utajit, aby právě k dané vzpouře nemohlo dojít. Třeba i při tom, když vstoupili do plynových komor, nevěděli, že jdou na smrt. Byli uvedeni v myšlenku, že se jdou jen umýt, a když Němci vypustili plyn, už bylo pozdě na to snažit se utéct.

Návštěvník při průchodu celým komplexem také zapřemýšlí nad tím, jakých zrůdností se lidé dokážou dopustit, když mají v rukou moc, a jestli se současní lidé poučili z těchto, ale i historicky mnohem starších krutých a často nesmyslných činů. Pak se podívá, co se ve světě děje, a zjišťuje, že se vlastně nic nezměnilo. Lidé se nepoučili a všechny hrůzy, které se páchaly dříve, se dějí i teď, i když už v menší míře. Kam tohle všechno spěje a jaký život čeká dnešní děti či děti jejich dětí? To je otázka,

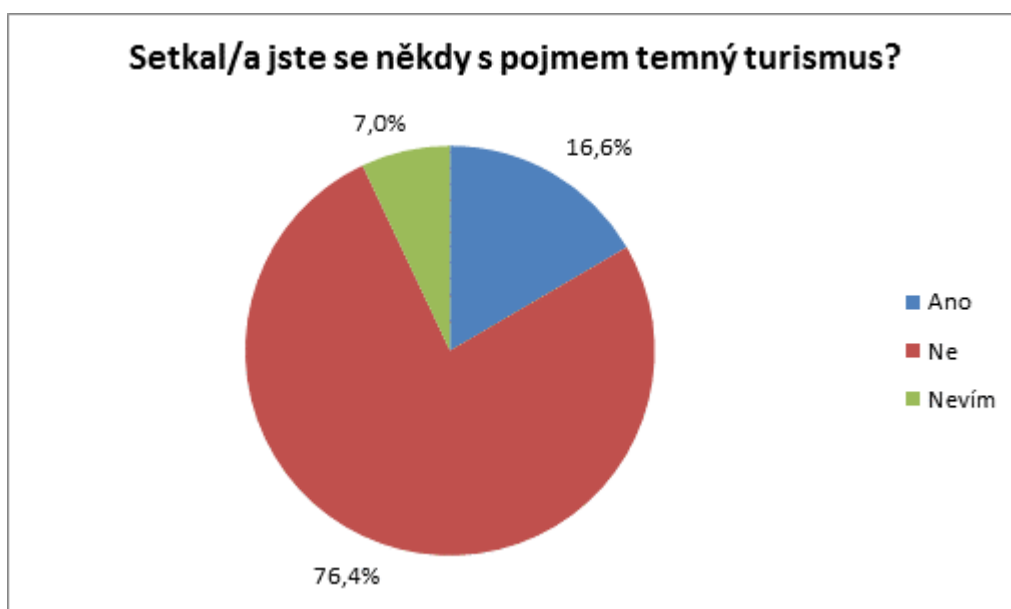
na kterou není možné odpovědět. A čeká je ještě nějaká budoucnost, nebo se příroda jednoho dne definitivně našte a přestane jen přihlížet tomu, co se zde děje, rázně zakročí a lidstvo přestane existovat?

4.2 Empirický výzkum

Výzkum byl proveden na základě vlastního vytvořeného dotazníku obsahujícího dvacet otázek a umístěného na webových stránkách vyplnto.cz v období od 26. května 2014 do 17. června 2014. V průběhu tohoto období dotazník vyplnilo 398 respondentů s průměrnou dobou vyplňování 5 minut 54 sekund. Jednotlivé otázky byly zobrazovány po jedné s nemožností vrátet se k předchozím otázkám z důvodu zajištění ucelenosti získaných dat. Výsledky dotazníkového šetření jsou zveřejněny na adrese <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/40978/>. [33] Vlastní text dotazníku je umístěn v příloze č. 1.

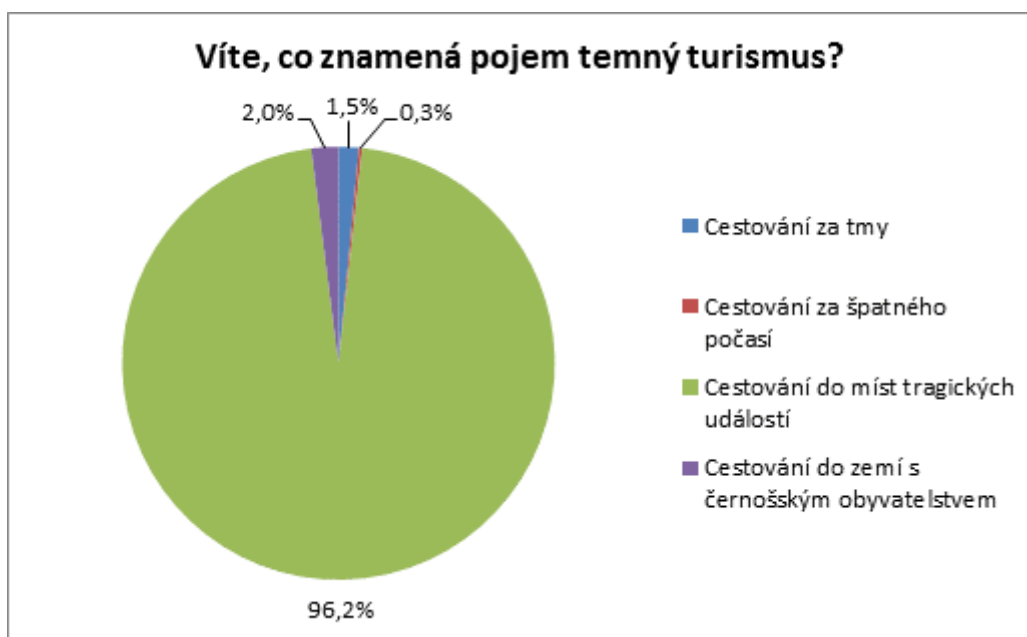
4.2.1 Výsledky dotazníkového šetření

Výsledky dotazníkového šetření jsou přehledně zpracovány pomocí grafů a tabulek a jsou u každé otázky doplněny shrnujícími komentáři. Dále jsou odpovědi respondentů porovnány se čtyřmi stanovenými hypotézami, které jsou následně potvrzeny či vyvráceny.

Graf 1 - Setkal/a jste se někdy s pojmem temný turismus?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Graf 2 - Víte, co znamená pojem temný turismus?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Pouze 16,6 % respondentů uvedlo, že se již někdy setkali s pojmem temný turismus. Všech 66 respondentů, kteří odpověděli na první otázku, zdali se někdy setkali s pojmem temný turismus, ano, vědělo správně odpověď na druhou otázku, že temný turismus znamená cestování do míst tragických událostí. Přestože 83,4 % dotazovaných se nikdy nesešlo nebo nevědí, že by se někdy setkali s pojmem temný turismus, 95,5 % z nich v druhé otázce správně uvedlo, co znamená pojem temný turismus.

Stanovená hypotéza č. 1 předpokládala, že 40 % dotazovaných ví, co znamená pojem temný turismus. Z výsledků dotazníkového šetření ale vyplývá, že 96,2 % dotazovaných vědělo, či správně odhadlo, že pojem temný turismus znamená cestování do míst tragických událostí. Stanovená hypotéza nebyla správná a byla vyvrácena.

V odpovědích na třetí otázku, zdali respondent zná nějaká místa temného turismu u nás či ve světě, se nejčastěji vyskytují tato místa: Černobyl, Osvětim, Terezín, Lidice, Ground Zero v New Yorku a obecná odpověď koncentrační tábory. V menším množství případů respondenti uvedli např. tato místa: Hirošima, Nagasaki, Dachau, Slavkov, Bílá Hora, Fukušima, Haiti, Pompeje.

Odpovědi na otázku č. 4 „Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu v České republice?“ jsou přehledně zpracovány v tabulce 1 níže.

Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu v České republice?	
Památník Terezín	167
Památník Lidice - vzpomínka na obec vypálenou nacisty	111
Krematorium a židovský hřbitov v Terezíně	109
Kostel Cyrila a Metoděje v Praze	89
Žádné	81
Památník Mohyla míru - na počest obětí Napoleonovy vítězné bitvy u Slavkova	74
Kapucínská hrobka v Brně - za mumii mnichů i Barona Trencka	56
Ležáky	50
Býčí skála - tajuplné místo pravěkých rituálních vražd	40
Kostnice v kostele sv. Petra a Pavla na Mělníku	35
Kostnice u sv. Jakuba v Brně - druhá největší kostnice v Evropě	35
Památníky bitvy 1866	33
Muzeum Prusko-rakouské války 1866 na Chlumu	29
Památník Vojna Lešetice u Příbrami - jediný dochovaný komunistický lágr v Česku	20
Rudá věž smrti v závodu Škoda Ostrov	0

Tabulka 1 - Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu v České republice?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Respondenty nejčastěji navštíveným místem temného turismu v České republice je dle výsledků dotazníkového šetření památník Terezín, který navštívilo 167 z 398 dotazovaných, v procentuálním vyjádření se jedná o 42,0 %. Druhým respondenty nejčastěji navštíveným místem temného turismu je památník Lidice, který navštívilo 111 respondentů. Na třetím místě se umístilo Krematorium a židovský hřbitov v Terezíně. V případě, že respondent navštívil památník Terezín, byla u něho 2,3krát větší pravděpodobnost, že navštívil také Krematorium a židovský hřbitov v Terezíně, než u ostatní dotazovaných. Další respondenty navštívená místa temného turismu v České republice zachycuje tabulka 1. Několik respondentů využilo možnosti dopsat na otázku vlastní odpověď a v tomto případě byla osmkrát uvedena kostnice v Kutné Hoře.

Hypotéza č. 2 tvrdila, že 70 % dotazovaných navštívilo některé z míst temného turismu v České republice. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že 20,4 % dotazovaných nenavštívilo žádné z míst temného turismu v České republice. Stanovaná hypotéza tak nebyla daleko od pravdy. Rozdíl mezi hypotézou a skutečností činil pouhých 9,6 %.

Další otázka se týkala návštěvnosti míst temného turismu ve světě. Odpovědi na otázku č. 5: „Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu ve světě?“ jsou opět přehledně zpracovány v tabulce 2.

Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu ve světě?	
Žádné	240
Osvětim, Polsko	101
London Dungeon, Velká Británie	33
Ground Zero (památník 11. září v New Yorku)	18
Černobyl a město Pripjať, Ukrajina	7
Hrad Bran, Rumunsko	5
Vražedná pole v Kambodži	5
Pearl Harbor, Havaj	5
Památník Hiroshima, Japonsko	3
Les sebevrahů, Japonsko	1
Věžnice Eastern State Pennsylvania, USA	1

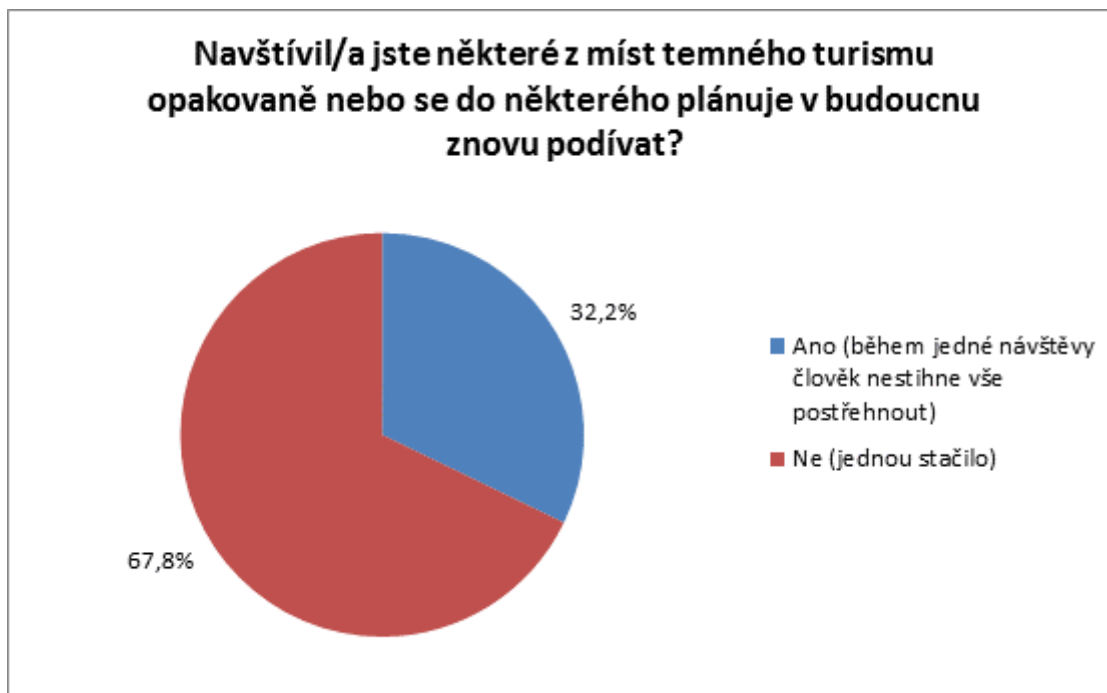
Tabulka 2 - Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu ve světě?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Nejvíce respondentů, přesně 240, uvedlo, že nenavštívili žádné místo temného turismu ve světě. V procentuálním vyjádření se jedná o 60,3 % dotazovaných. Před uskutečněním dotazníkového šetření byla stanovena hypotéza č. 3, že 30 % dotazovaných navštívilo některé z míst temného turismu ve světě. Hypotéza se od skutečnosti odchyluje o pouhých 9,7 %, tudíž téměř reflektuje skutečnost.

Respondenty nejčastěji navštíveným místem temného turismu v zahraničí je Osvětim nacházející se v sousedním Polsku. Tu navštívilo 101 z 398 respondentů (25,4 %). Druhým respondenty nejčastěji navštíveným místem temného turismu ve světě je dle dotazníkového šetření London Dungeon ve Velké Británii, který navštívilo 33 dotazovaných (8,3 %). Další pořadí respondenty navštívených míst temného turismu ve světě je v tabulce 2 výše. Otázka opět umožňovala uvedení vlastní odpovědi, v tomto případě se třikrát vyskytla odpověď Dachau a dvakrát odpověď pláže v Normandii, kde došlo k vylovení spojeneckých vojsk při druhé světové válce a k obnovení bojů na západní frontě.

Další otázka byla zaměřena na četnost návštěv, zdali respondenti navštívili některé z míst temného turismu opakovaně nebo se do některého plánují v budoucnu znovu podívat.

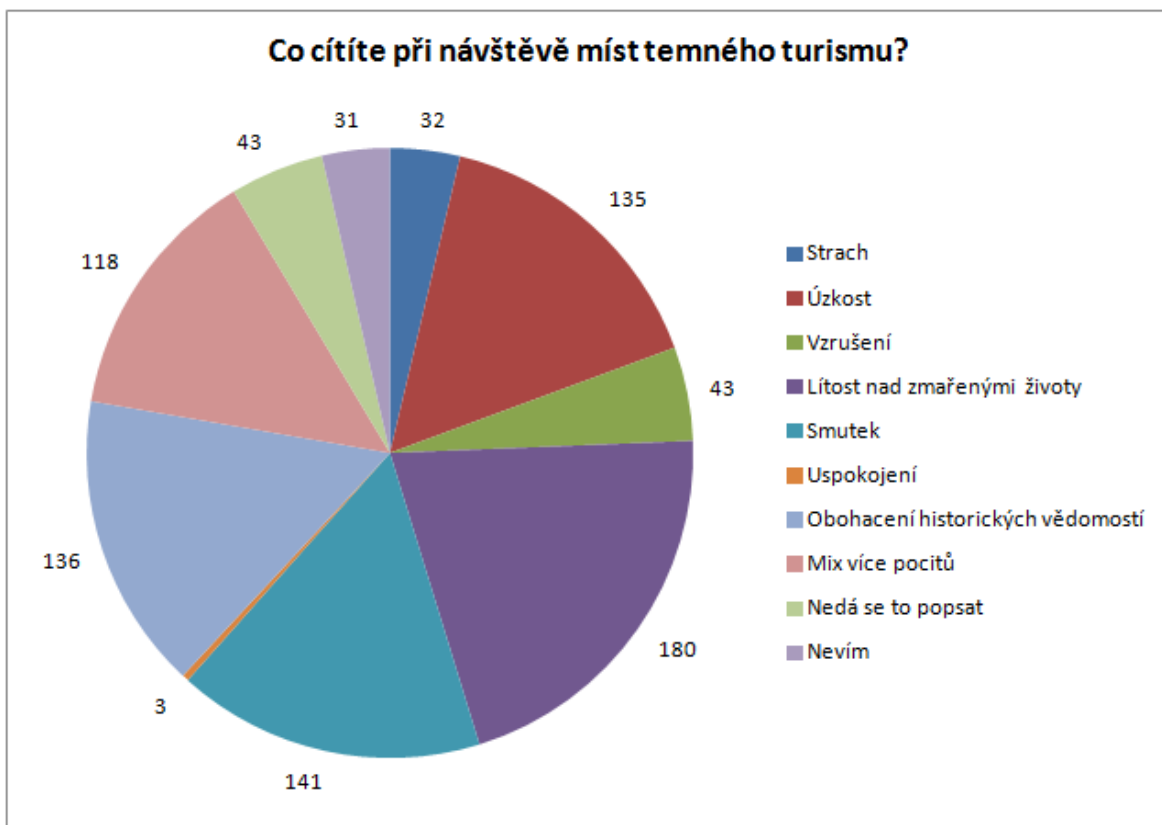
Graf 3 - Navštívil/a jste některé z míst temného turismu opakovaně nebo se do některého plánujete v budoucnu znovu podívat?
Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Jak je zřejmé z grafu 3 výše, více než dvě třetiny dotazovaných (67,8 %) uvedly, že jim návštěva určitého místa temného turismu jednou stačila a necítí potřebu se tam v budoucnu znovu podívat. Oproti tomu 32,2 % respondentů touží navštívit určité místo temného turismu vícekrát nebo tak již učinili.

Cílem otázky č. 7 bylo zjistit, co lidé cítí při návštěvě míst temného turismu. Odpovědi jsou dle četnosti výskytu seřazeny v následující tabulce 3 nebo graficky níže (graf 4).

Co cítíte při návštěvě míst temného turismu?	
Lítost nad zmařenými životy	180
Smutek	141
Obohacení historických vědomostí	136
Úzkost	135
Mix více pocitů	118
Vzrušení	43
Nedá se to popsat	43
Strach	32
Nevím	31
Uspokojení	3

Tabulka 3 - Co cítíte při návštěvě míst temného turismu?
Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Graf 4 – Co cítíte při návštěvě míst temného turismu?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Nejčastějším pocitem, který respondenti cítí při návštěvě míst temného turismu, je lítost nad zmařenými životy. Tuto odpověď označilo 180 z 398 respondentů (45,2 %). 141 dotazovaných cítí smutek, 136 respondentů označilo odpověď obohacení historických vědomostí, 135 cítí úzkost a 118 mix více pocitů. U této otázky bylo možné uvést i svoji vlastní odpověď. V získaných datech se objevily tyto další pocity návštěvníků míst temného turismu: beznaděj, nepochopení, nevěřícnost, znechucení, nevolnost, odpor k lidstvu, pocit viny za přežití, úcta, zděšení nad událostmi, pocit podivného chladu. Jeden z dotazovaných uvedl, že všem je to líto, ale zase se to bude opakovat. Několik málo respondentů necítí nic, nic zvláštního a jeden si myslí, že je to místo jako každé jiné.

Další otázka byla nepovinná a žádala respondenty o sdělení nějakého silného zážitku z návštěvy místa temného turismu, pokud si nějaký takový vybavují, a o uvedení místa tohoto zážitku. V následujících odstavcích jsou uvedeny nejzajímavější a nejsilnější zážitky z míst temného turismu, které respondenti v dotazníkovém šetření ([33]) uvedli (odpovědi jsou ponechány v původním autentickém znění).

Osvětim

- celková smutná atmosféra při návštěvě Osvětimi, která byla ještě posílena procítěným výkladem průvodkyně a také ponurým počasím (děšť)
- depresivní pocity a pocity smutku v táboře Osvětim
- fotografie dětí v Osvětimi, zbytek popela padlých v Osvětimi
- místo, které sloužilo jako vězení v Osvětimi, kde vězni museli stát na maličkém ohraničeném území a nesměli si třeba několik dní ani sednout
- obrovské hromady roztríděných osobních věcí Židů v Osvětimi
- "ohromilo" mě, jak je ten tábor veliký a počty lidí, kteří tam zahynuli a zaujaly mě fotografie lidí s daty nástupu a úmrtí v táboře
- hromady brýlí, vlasů
- hrozná lítost a úzkost u odstřelovací zdi při představě, že tam odstřelovali celé rodiny najednou
- hrůza hrůz, při představě žít v té době
- ocenila jsem, že uvnitř neprodávali suvenýry, šokovalo mě, jak blízko města koncentrační tábor byl
- oholené vlasy a protézy
- po návštěvě dochované plynové komory, opravdu silný a nepříjemný zážitek při pohledu na podrápané a ohořelé zdi
- vzkazy vězňů
- úzkost a děs při pohledu např. na hromady vlasů nebo dětských botiček
- pochopení rozsahu a velikosti tábora a trochu jaké to asi muselo být
- u zdi, kde stříleli vězně, bylo to děsivé
- obrovský pocit - zdálo se mi, že je tam bolest všech zemřelých lidí
- rozlehlost místa
- hrůzný pocit z toho, co je člověk vůči člověku schopný spáchat

Lidice

- *bylo tam tak prázdné, jen chodníček a hodně pršelo, úplně studená voda, přitom ten den bylo teplo, vedla jsem kolo a měla jsem jakoby svázané nohy*
- *sochy dětí*
- *pocit nemožnosti se do té situace vcítit, vidíte krajinu, která si tu hrůzu, o které se dovídáte, pamatuje, ale vy ty hrůzy necítíte, protože to nejde, památník je málo, památníků je mnoho*

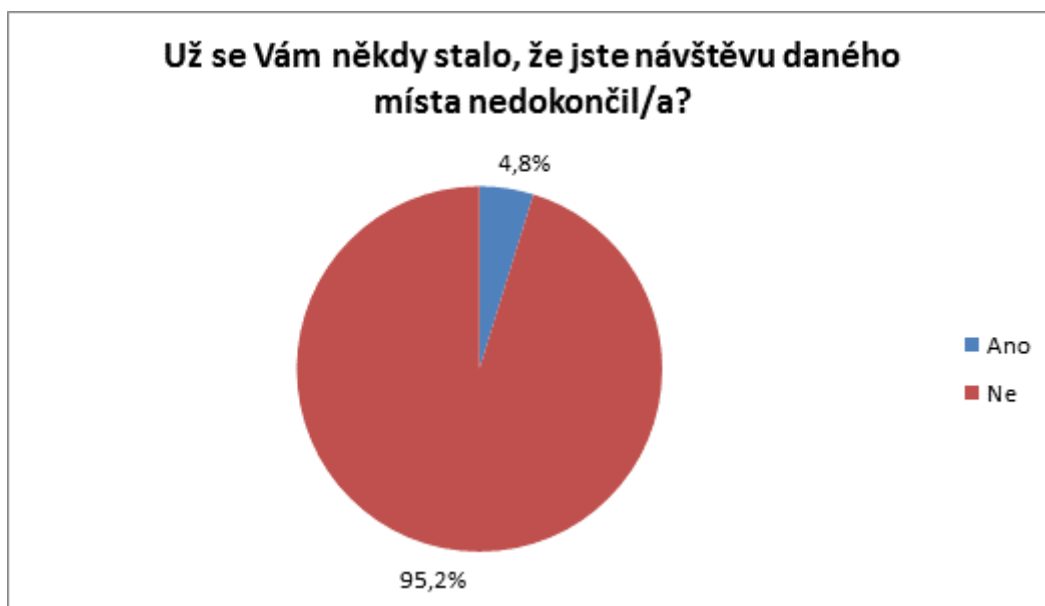
Ground Zero New York

- *velice silný pocit smutku, s člověkem ta atmosféra prostě úplně zamává, člověk hodně vzpomíná na lidi, kteří tu zemřeli, je to velice silný pocit, až nepopsatelný*

Terezín

- *místnost v Terezíně, kde byla asi stovka lidí a místnost 3x3 metry*
- *průchod "chodbou smrti" v Terezíně, při cestě chodbou pocity znepokojení a respektu, na konci cesty vžití se do člověka, kterého při výstupu z ní čekal pohled na oprátku, poté pocit úlevy za sebe, současně s pocity lítosti nad smrtí nevinných lidí, tento zážitek mne o to víc přiměl k úvahám nad tím, čeho je člověk sám za sebe, ale i v rámci určitého společenství schopen*
- *při zájezdu a návštěvě koncentračního tábora v Terezíně nám jeden starší cestující začal dopodrobna vyprávět vlastní zkušenosti a hrůzy, které zde během války zažil, dokonce nám ukázal i postel na které spával, bylo to pro mě k neuvěření a zároveň mě to i trochu fascinovalo, že vedle mě stojí člověk, který si tímto "peklem" musel projít, naslouchání jeho vyprávění bylo více než zajímavé a člověk si více uvědomoval, že se nachází v místě s příšernou historií*
- *návštěva krematoria i "ubytovny" dětí*
- *při zavření školní třídy v těsné místnosti nám bylo oznámeno, že v té místnosti bylo denně 100 lidí s jedním kýblem – wc, moje první a poslední návštěva podobného místa*
- *divné ticho a sevřený krk*

Následovala otázka č. 9: „Už se Vám někdy stalo, že jste návštěvu daného místa nedokončil/a?“

Graf 5 - Už se Vám někdy stalo, že jste návštěvu daného místa nedokončil/a?
Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

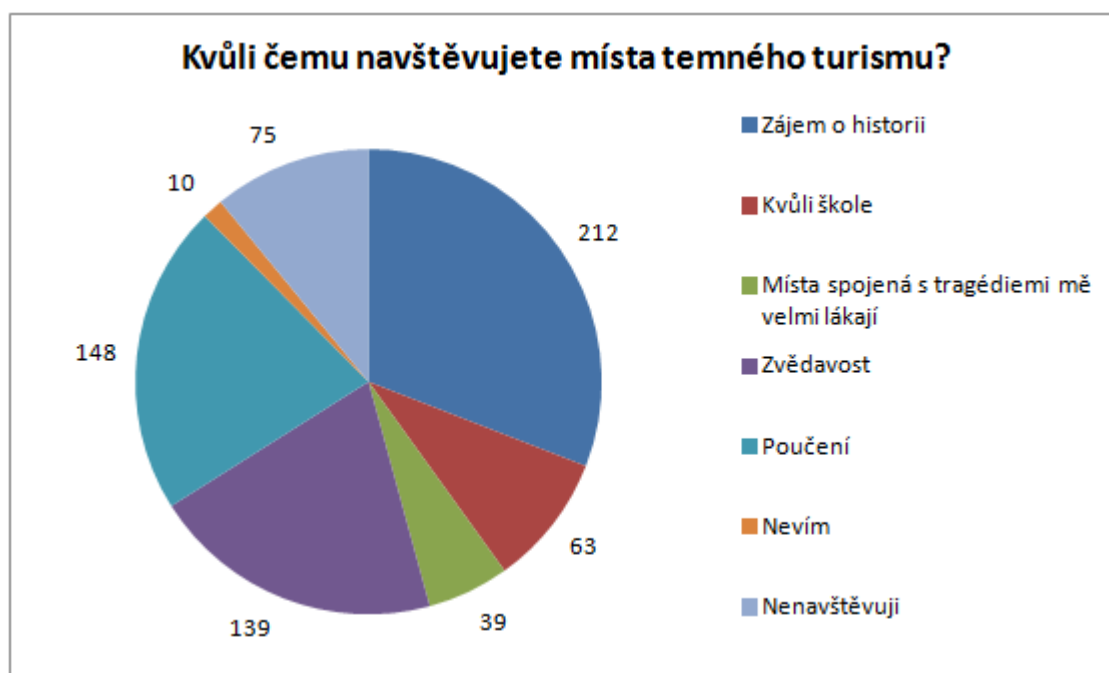
Jak je vidět z grafu 5 výše, 95,2 % respondentů návštěvu místa temného turismu vždy dokončilo. Pouze 4,8 % dotazovaným se někdy stalo, že návštěvu daného místa nedokončili. Jako důvod nedokončení prohlídky místa temného turismu respondenti ([33]) např. uvedli: „*chvění v žaludku, málo času, nevolnost, nezáživné, použití autentických zvuků místa, úzkost, strach.*“ Jedna z dotazovaných se v Terezíně bála, že zabloudí a nedostane se ven, jiná respondentka v Osvětimi nestačila průvodkyni, která strašně spěchala, zůstala za skupinou a raději prohlídku nedokončila.

Další otázka zjišťovala, kvůli čemu lidé navštěvují místa temného turismu. Odpovědi seřazené dle četnosti jejich výskytu jsou přehledně zobrazeny v tabulce 4 níže nebo graficky (graf 6).

Kvůli čemu navštěvujete místa temného turismu?	
Zájem o historii	212
Poučení	148
Zvědavost	139
Nenavštěvuji	75
Kvůli škole	63
Místa spojená s tragédiemi mě velmi lákají	39
Nevím	10

Tabulka 4 - Kvůli čemu navštěvujete místa temného turismu?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

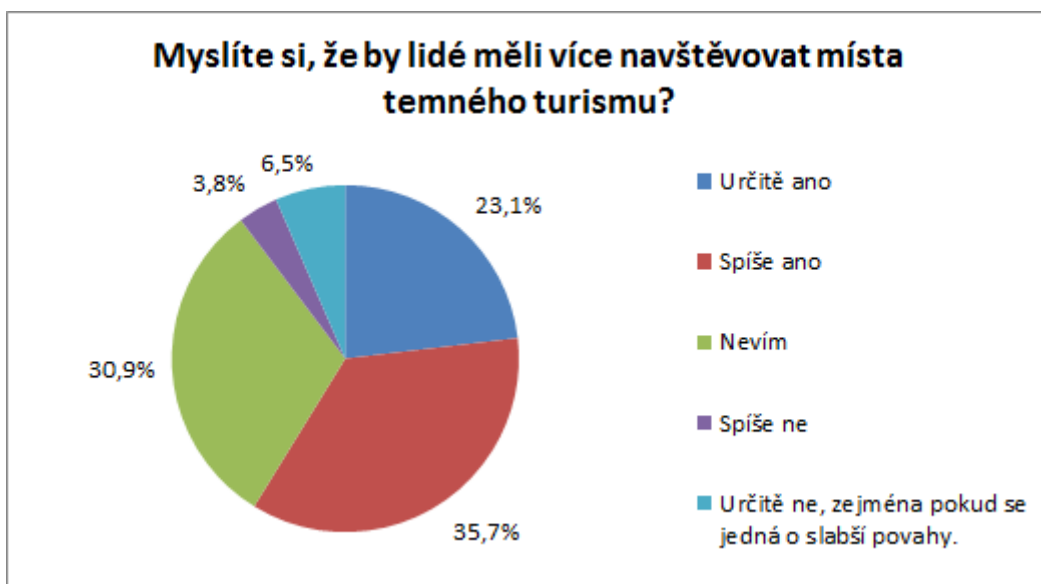

Graf 6 - Kvůli čemu navštěvujete místa temného turismu?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Respondenty nejčastěji uváděným důvodem návštěvy místa temného turismu, který uvedlo 212 z 398 dotazovaných (53,3 %), je zájem o historii. Na druhém místě se umístilo poučení, které označilo 148 respondentů (37,2 %). Třetím dle respondentů nejčastějším důvodem návštěvy místa temného turismu je zvědavost se 139 respondenty (34,9 %). 75 dotazovaných (18,8 %) uvedlo, že místa temného turismu nenavštěvují. Otázka opět umožňovala doplnění vlastní odpovědi. Respondenti ([33]) jako důvod návštěvy např. uvedli: „osobní důvody – zájem o danou tematiku, případně souvislost místa s rodem dotazovaného; poznávání zřůdnosti člověka; aby nedošlo k zapomnění, co se na místech stalo za tragédií; k modlitbě.“ Dva respondenti uvedli, že taková místa nevyhledávají, ocitli se na nich pouze náhodou nebo se zastavili, když projížděli okolo.

Následovala otázka č. 10: „Myslíte si, že by lidé měli více navštěvovat místa temného turismu?“

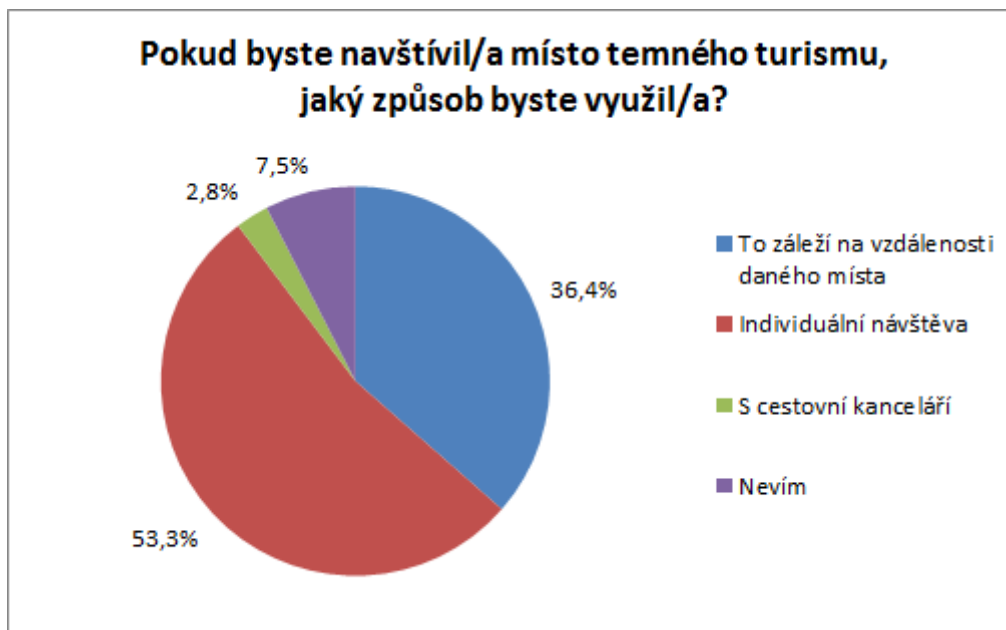

Graf 7 - Myslíte si, že by lidé měli více navštěvovat místa temného turismu?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Jak je zřejmé z grafu 7 výše, většina dotazovaných si myslí, že by lidé měli více navštěvovat místa temného turismu. Přesněji vyjádřeno, 58,8 % respondentů si myslí, že ano a jen 10,3 % si myslí, že by lidé neměli více navštěvovat místa temného turismu. 30,9 % respondentů nemá na tuto otázku jasný názor a odpovědělo, že neví.

Další otázka se ptala, jaký způsob by respondent využil, pokud by navštívil místo temného turismu.

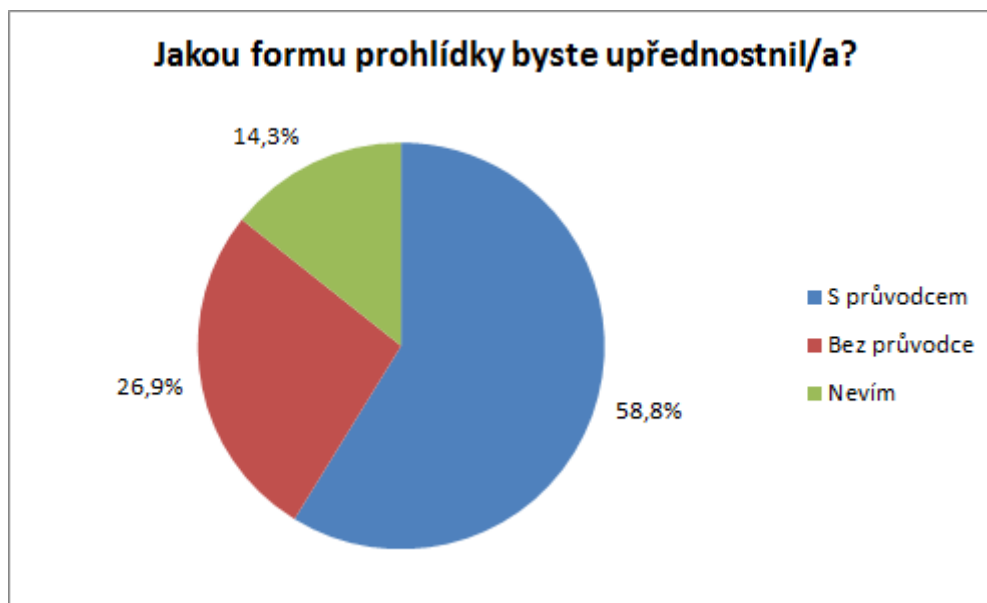

Graf 8 - Pokud byste navštívil/a místo temného turismu, jaký způsob byste využil/a?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Z grafu 8 vyplývá, že při návštěvě místa temného turismu respondenti preferují individuální návštěvu. Tuto odpověď zvolilo 53,3 % dotazovaných. 36,4 % respondentů se rozhoduje podle vzdálenosti daného místa a pouze 2,8 % dotazovaných by zvolilo návštěvu s cestovní kanceláří.

Otázka č. 13 zjišťovala, jakou formu prohlídky respondenti upřednostňují.

Graf 9 - Jakou formu prohlídky byste upřednostnil/a?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Více jak polovina dotazovaných, konkrétně 58,8 %, upřednostňuje prohlídku s průvodcem. 26,9 % respondentů raději volí prohlídku bez průvodce a 14,3 % dotazovaných neupřednostňuje žádnou formu prohlídky a na danou otázku odpovědělo, že neví.

Poslední stanovená hypotéza č. 4 konstatovala, že v rámci temného turismu by 50 % dotazovaných upřednostnilo prohlídku s výkladem průvodce. Dle dotazníkového šetření by 58,8 % respondentů preferovalo prohlídku s průvodcem. Rozdíl mezi hypotézou a skutečností tak činí jen 8,8 %. Hypotéza může být považována za potvrzenou.

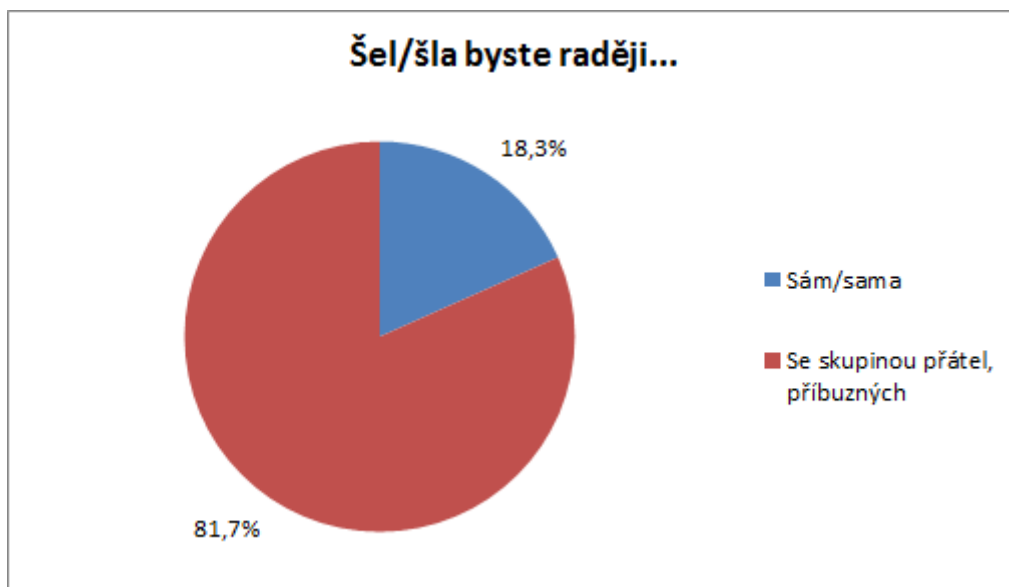
Pokud se vezmou v úvahu odpovědi na otázky č. 12 a 13 dohromady, dojde se k následujícímu zjištění. 47,2 % z těch, kteří upřednostňují individuální návštěvu, by raději volilo prohlídku s průvodcem. Individuálně cestující by však po příjezdu na dané místo mohli mít problém se na prohlídku s průvodcem dostat, protože bude vyžadován minimální počet osob, aby se mohla prohlídka s průvodcem uskutečnit. Budou tak muset čekat na příjezd dalších individuálně cestujících návštěvníků, což pro ně bude znamenat nejen časové zdržení, ale i nejistotu, zda někdo takový ještě dorazí.

Na otázku č. 13 navazovala související otázka, v čem respondenti vidí výhody jimi zvolené formy prohlídky. I když se jednalo o nepovinnou otázku, odpovědělo na ni 220 z 398 dotazovaných. Respondenti, kteří upřednostňují prohlídku s průvodcem, vidí výhody této formy prohlídky v následujících faktech. Nejčastěji uváděnou výhodou této formy prohlídky bylo dozvědění se více informací. Mezi dalšími odpověďmi od respondentů ([33]) se objevily tyto: *„aby si člověk některé věci špatně nedomyslel; aby se o příslušném místě dověděl co nejvíce; aby člověk věděl co, kde, kdy a proč se stalo; průvodce poskytne bližší informace o daném místě, u konkrétních exponátů; průvodce často obohatí svůj výklad různými zajímavostmi, celá prohlídka je smysluplnější a dává celkově lepší přehled o daném místě, o tom, co se tam stalo; možnost dotazů.“* Tři respondenti se shodli, že nejlepší by bylo obě formy prohlídky kombinovat, nejdříve prohlídka s průvodcem, který by poskytl zajímavý výklad a poté volný čas bez průvodce k individuální prohlídce a nasátí atmosféry. Jako další výhody prohlídky s průvodcem dotazovaní ([33]) uvedli: *„je lepší, když má člověk k tomu, co vidí, ještě nějaké informace; průvodce ví o dané lokalitě více a informace zprostředkuje*

rychleji, než když si budeme pročitat dlouhé prospekty; jedná se o komplexnější zážitek – průvodce je kvalifikovaný a znalý, je schopen nabyté znalosti předat, prohlídka by nebyla ucelená jen po individuální prohlídce; lepší orientace na místě; lepší výklad události; množství informací bude jistě větší, a pokud bude průvodce dobrý, posune zážitek o úroveň výš; možnost dozvědět se fakta; více detailů; může to být někdo, kdo tragédii zažil; bez nutnosti si něco studovat, protože to bude řečeno a navíc to má logickou strukturu, kterou by člověk bez průvodce sám těžko hledal; odborný výklad; pokud je dobrý průvodce, dokáže zaujmout, pak prohlídka dostává úplně jiný smysl, včas upozorňuje; ponaučení; porozumění danému místu; větší obeznámenost průvodce s historií místa; člověk má ucelenější představu z návštěvy místa; prohlídka s odborným výkladem je mnohem silnější zážitek, než jen si místo individuálně projít; průvodce dodá místu charakter a emocionální náboj; dokáže lépe vylíčit atmosféru, mnohdy ví i něco navíc, než jen v předepsaném textu; jen při čtení psaného průvodce to v člověku nezanechá takové pocity; osobní vzpomínky průvodce na dané místo, a pak je výklad mnohem autentičtější; poskytnutí příběhu, navození atmosféry; průvodce vše objasní, přidá zajímavost, vysvětlí; získání relevantních informací; lidský přístup.“

Respondenty nejčastěji uváděnou výhodou prohlídky bez průvodce byla možnost vlastního časového přizpůsobení a rozvržení prohlídky. Respondenti ([33]), kteří upřednostňují prohlídku bez průvodce, dále spatřují výhody této formy prohlídky v následujícím: *„vlastní tempo zejména v případě nepříjemných pocitů se na nepříjemných místech nemusíme zdržovat a být vázáni na výklad; vychutnání atmosféry – možnost popřemýšlet, rozjímat; větší svoboda, nevázanost na skupinu; je smutné vidět, jak průvodce nemá žádnou představu o tom, co povídá a kolikrát jen přeříká naučený textu, nic pak nezakází návštěvu víc; člověk má čas si vše prohlédnout, zamyslet se a vypořádat se se svými emocemi a myšlenkami; větší klid; co chce člověk vědět a co ho zajímá, tak to si zjistí sám; možnost více se věnovat části, která je pro konkrétního člověka více zajímavá; neruší doprovod; průvodci ruší prožitek; s průvodcem jde člověk ve skupině a většinou nemá čas na sebe nechat působit genia loci, zastavit se tam, kde jej něco zaujme; svoboda; volnost; utvoření vlastního názoru; větší flexibilita.“*

Otázka č. 15 byla zaměřena na preference dotazovaných při návštěvách míst temného turismu, zdali tato místa navštěvují raději sami, či upřednostňují návštěvu se skupinou přátel či příbuzných.

Graf 10 - Šel/šla byste raději...

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

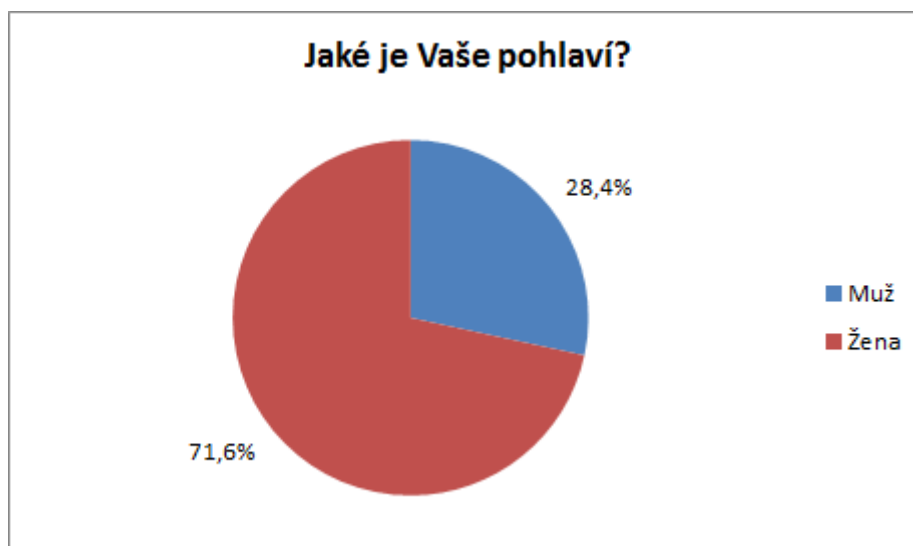
Z grafu 10 je vidět, že velká většina dotazovaných (81,7 %) upřednostňuje návštěvu se skupinou přátel, příbuzných. Pouze 18,3 % respondentů odpovědělo, že navštěvují místa temného turismu raději sami.

Na otázku č. 15 opět navazovala doplňující otázka, v čem dotazovaný vidí výhody jím zvolené formy návštěvy. Dotazovaní ([33]), kteří raději volí prohlídku v doprovodu přátel či příbuzných, vidí výhody v následujícím: *„sdílení pocitů, toho, jak místo vnímáme; možnost sdělení dojmů, je to lepší, než se o tom bavit s někým, kdo tam nebyl; menší strach; člověk je tvor společenský, je raději v takové situaci obklopen lidmi; člověk se lépe vyrovnává s negativními pocity a myšlenkami a má větší pocit bezpečí; možnost diskuze; emoční podpora; komunikace, sdílení pocitů; výměna názorů; méně smutku na smutném místě; možnost podělit se o zážitky ihned po absolvování prohlídky; možnost vzájemné pomoci, kdyby se někomu udělalo špatně; návštěva místa temného turismu na člověka silně působí svoje tragickou atmosférou, je proto mnohem lepší mít u sebe blízkého člověka; člověk není na zážitek, který je hodně silný, sám; někteří lidé neradi cestují sami; mít na těchto místech někoho sebou jako oporu; přítomnost přátel výrazně „rozředí“ negativní pocity z prohlídky; psychická podpora; méně strachu.“*

Dotazovaní ([33]), kteří uvedli, že by raději místa temného turismu navštívili sami, uvedli tyto výhody jimi zvolené formy návštěvy: *„některá místa je lepší zažít v poklidu a osamění a utvořit si tak lepší představu o daném místě; člověk je sám se sebou a svými myšlenkami; individuální prožitek; neochota vázat se na skupinu; klid*

k přemýšlení; klid na prohlídku; lepší vnímání atmosféry, vyrovnání se s vlastními pocity z návštěvy; lepší soustředěnost; nerušenost prohlídky; není třeba poslouchat cizí dojmy; vlastní určování tempa prohlídky; větší klid a tím i větší úcta k zmařeným životům; větší možnost vstřebání vjemů.“

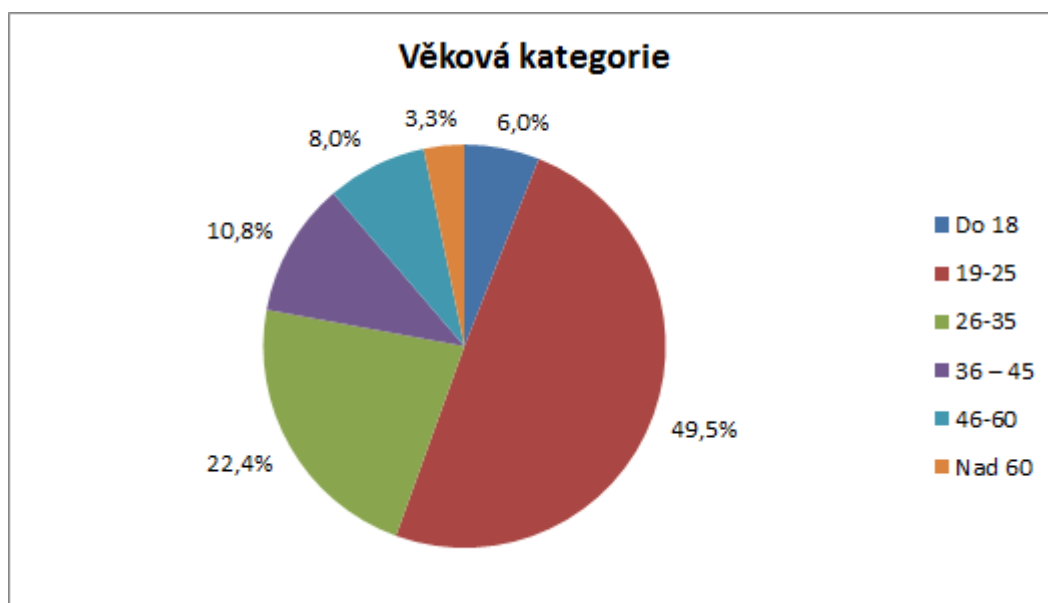
V závěru dotazník obsahoval demografické otázky na pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání a povolání respondentů.

Graf 11 - Jaké je Vaše pohlaví?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

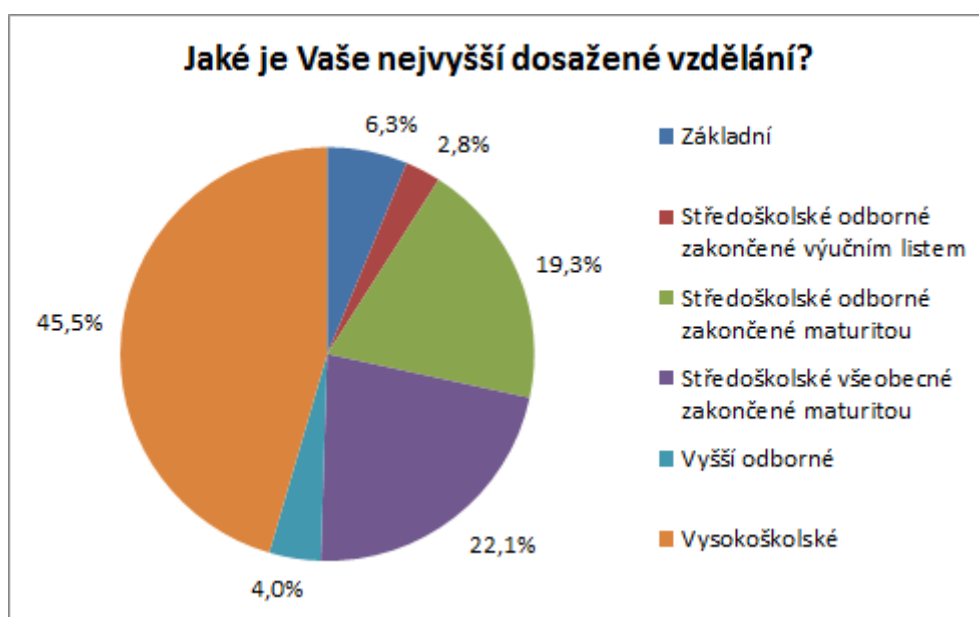
71,6 % respondentů, kteří vyplnili dotazník, byly ženy.

Graf 12 - Věková kategorie

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

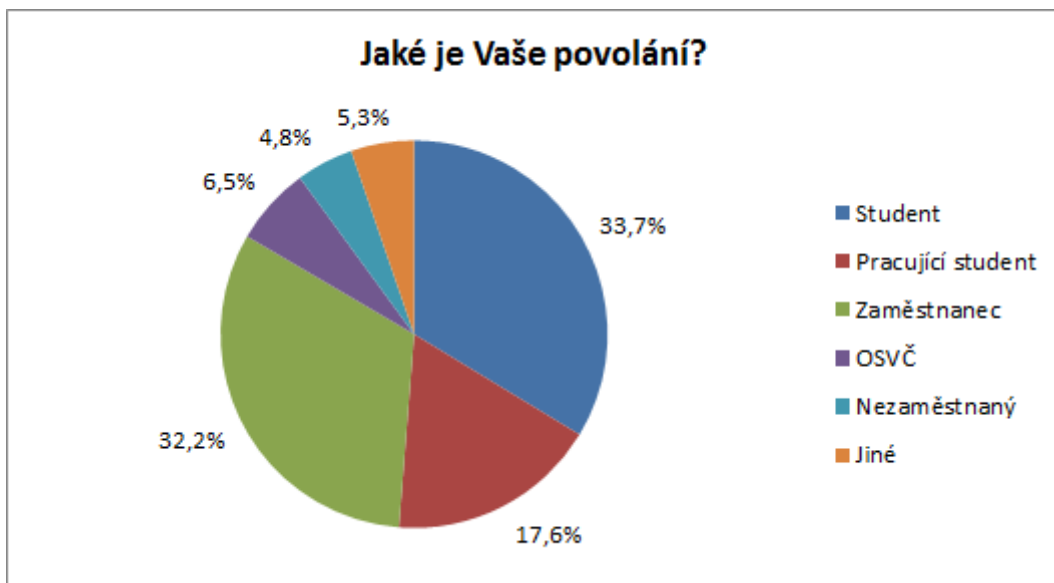
Nejvíce respondentů spadá do věkové kategorie 19 – 25 let (49,5 %). Druhou věkovou kategorií s nejvyšším počtem dotazovaných, byla kategorie 26 – 35 let, ze které bylo 22,4 % respondentů. Vysoké zastoupení respondentů ve věku 19 až 35 let (celkově 71,9 %) bylo velice pravděpodobně způsobeno faktem, že odkaz na dotazník byl šířen mezi spolužáky a kamarády, kteří jsou v tomto věkovém rozmezí. Jsou často ještě stále studenty nebo od jejich absolvování neuplynula ještě příliš dlouhá doba. Věkové rozložení dalších respondentů je v procentuálním vyjádření zachyceno v grafu 12 výše.

Graf 13 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Rozložení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání je graficky zpracováno v grafu 13 výše. Nejvyšší dosažené vzdělání 90,9 % dotazovaných je alespoň maturita. 45,5 % má dokonce vysokoškolské vzdělání. Pouhých 9,1 % respondentů má základní vzdělání či středoškolské odborné zakončené výučním listem.

Graf 14 - Jaké je Vaše povolání?

Zdroj: [33] (vlastní výzkum)

Největší část respondentů stále ještě studuje, konkrétně se jedná o 33,7 %. 32,2 % je zaměstnáno. Třetí největší část dotazovaných (17,6 %) je zároveň kombinací obou předešlých, jedná se o pracující studenty. Další povolání respondentů je v procentuálním vyjádření zachyceno v grafu 14 výše. Tato otázka opět umožňovala doplnění vlastní odpovědi. Mezi dotazovanými byly i osoby na mateřské dovolené, ve starobním důchodu i v invalidním důchodu.

5 Shrnutí výsledků

Bakalářská práce analyzuje aktuální trendy cestovního ruchu, které v současné době hýbou světem cestovního ruchu. Práce přináší charakteristiky některých aktuálních trendů, jež byly vybrány na základě obsahové analýzy textu. Nabízí tak přehled nových možností, které mohou účastníci cestovního ruchu vyzkoušet. Následně se práce blíže zaměřuje na jeden z aktuálních trendů cestovního ruchu, kterým je temný turismus. Do temného turismu se řadí široké spektrum míst, která jsou nějakým způsobem spojena s tragickými událostmi. Bakalářská práce přináší informace o místech temného turismu různého charakteru za účelem přiblížení široké nabídky turistických atraktivit v rámci tohoto aktuálního trendu. Osobně navštívená místa jsou navíc obohacena o autorovy osobní pocity, zážitky a postřehy z daných míst, prostřednictvím kterých je přenášena atmosféra panující v těchto atraktivitách cestovního ruchu. Místa temného turismu v sobě nesou sílu události, jež se zde odehrála, a zanechávají tak v osobě návštěvníka silný zážitek.

Součástí práce je i empirický výzkum, jehož výsledky jsou již podrobně zpracovány v předešlé kapitole 4.2.1 Výsledky dotazníkového šetření. Tato kapitola přináší zhodnocení výsledků ověření hypotéz a shrnutí těch nejzajímavějších skutečností, které dotazníkové šetření přineslo.

Jedno z nejzajímavějších zjištění přinesly hned první dvě otázky dotazníku. Ačkoliv 76,4 % respondentů odpovědělo na otázku č. 1, zdali se někdy setkali s pojmem temný turismus, ne, hned ve druhé otázce 96,2 % dotazovaných správně vědělo, že pod daným pojmem se skrývá cestování do míst tragických událostí. Pokud budou vyhodnocováni pouzeti, jež se nikdy s pojmem temný turismus nesetkali, 95,5 % z nich vědělo nebo správně odhadlo, co pojem temný turismus znamená, což je ještě zajímavější. To vypovídá o tom, že tento pojem nebyl mezi respondenty moc rozšířen, ale i přesto dokázali správně odhadnout, co se pod ním skrývá.

Před započítáním dotazníkového šetření byla stanovena hypotéza č. 1, která předpokládala, že 40 % dotazovaných ví, co znamená pojem temný turismus. Z výsledků dotazníkového šetření ale vyplývá, že 96,2 % dotazovaných vědělo, či správně odhadlo, že pojem temný turismus znamená cestování do míst tragických událostí. Stanovená hypotéza nebyla správná a byla vyvrácena.

Z výsledků dotazníkového šetření dále vyplývá, že mnohem více respondentů navštívilo některé z míst temného turismu v České republice, než některé z míst temného turismu ve světě. Z hlediska četnosti návštěv, většině (67,8 %) respondentů stačí navštívit daná místa pouze jednou.

Otázkou návštěvnosti míst temného turismu v České republice a ve světě se zabývaly hypotézy č. 2 a č. 3. Hypotéza č. 2 tvrdila, že 70 % dotazovaných navštívilo některé z míst temného turismu v České republice. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že 20,4 % dotazovaných nenavštívilo žádné z míst temného turismu v České republice. Stanovaná hypotéza tak nebyla daleko od pravdy. Rozdíl mezi hypotézou a skutečností činil pouhých 9,6 %. Hypotéza č. 3 říkala, že 30 % dotazovaných navštívilo některé z míst temného turismu ve světě. Dle dotazníkového šetření 60,3 % dotazovaných nenavštívilo žádné místo temného turismu ve světě. Hypotéza se od skutečnosti odchyluje o pouhých 9,7 %, tudíž téměř reflektuje skutečnost.

Co se týká motivace návštěvníků, respondenty nejčastěji uváděnými důvody návštěvy míst temného turismu jsou zájem o historii a poučení. To vypovídá o tom, že většině dotazovaných není lhostejná historie vlastního národa a mají zájem se poučit z chyb, kterých se dopustili jejich předkové.

Při návštěvě daných míst většina dotazovaných cítí lítost nad zmařenými životy a smutek s tím spojený. Tyto pocity jsou naprosto přirozené a pochopitelné. Těžko si představit člověka, jenž bude jásat nad hrůzami a katastrofami, které se tam odehrávaly.

Necelých 5 % respondentů se při návštěvě dostalo do situace, při které nebyli schopni prohlídku dokončit. Návštěva místa temného turismu je silným zážitkem. Stává se sice zřídka, že by prohlídku někdo nedokončil, ale zejména pro slabší povahy může být návštěva takového místa, kde se udály velmi tragické události, psychicky velice zatěžující.

Více jak polovina dotazovaných, konkrétně 58,8 %, upřednostňuje prohlídku s průvodcem před individuální prohlídkou. Tuto preferenci mezi respondenty řešila hypotéza č. 4, která konstatovala, že v rámci temného turismu by 50 % dotazovaných upřednostnilo prohlídku s výkladem průvodce. Dle dotazníkového šetření by prohlídku s průvodcem preferovalo 58,8 % respondentů. Rozdíl mezi hypotézou a skutečností tak činí jen 8,8 %. Hypotéza může být považována za potvrzenou.

6 Závěry a doporučení

S vývojem času stále přicházejí nové nápady a možnosti, jakým způsobem lidé mohou trávit svoji dovolenou. Každý jedinec má jiné potřeby a požadavky, které by jeho dovolená měla splňovat. Těmto odlišnostem musí být přizpůsobována i nabídka cestovních kancelářů. Ta z nich, jež dokáže lépe uspokojit klientovy potřeby, vyhrává. Aktuální trendy cestovního ruchu, jimiž se zabývá tato bakalářská práce, představují nové možnosti trávení dovolené, jež se v posledních letech objevují na trhu.

Cestovní kanceláře musí pružně reagovat na změny, které se na trhu odehrávají, a jim uzpůsobovat svoji nabídku. Dle zjištění z dotazníkového šetření je např. o temný turismus formou hromadného zájezdu přes cestovní kanceláře velmi malý zájem. Naopak dotazovaní raději volí individuální zájezd. Jedním z možných řešení na podporu rozvoje této formy cestovního ruchu, by mohlo být zavedení nové formy produktu nesoucí např. název „Kup si svého průvodce“. Jednalo by se o proškoleného průvodce specializujícího se na konkrétní místo či místa temného turismu a nabízejícího své služby za pevně stanovenou cenu bez ohledu na počet účastníků. Potom bude záležet jen na lidech, zda budou preferovat návštěvu s daným průvodcem v užší skupině a budou ochotni si připlatit, či budou upřednostňovat větší kolektiv, tudíž náklady rozpočítané na jednotlivce za daného průvodce budou nižší.

Jedním z možných důvodů upřednostňování individuálního zájezdu před hromadným může být skutečnost, že respondenti, když už navštěvují místa temného turismu, mnohem častěji zavítají do míst, která jsou nějakým způsobem spjata s nimi osobně. Ať už se jedná o místa spojená s národní historií, či místa nějak osobně související s daným člověkem. V druhém případě se může např. jednat o potomka vězně z koncentračního tábora. Do méně vzdálených míst dotazovaní raději cestují samostatně a jsou pány svého času. Z hlediska cestovního ruchu toto ovšem není příliš potěšující zpráva.

Je potřeba zapracovat na propagaci míst temného turismu ve světě, která nejsou příliš moc vyhledávána a navštěvována, jak vyplývá z dotazníkového šetření. Celkově by bylo dobré zvýšit informovanost veřejnosti o místech temného turismu, protože mnohá z nich jsou velice zajímavá a poučná a častokrát jsou navštěvována neplánovaně při náhodné cestě kolem.

Místa temného turismu by měla být více navštěvována z důvodu obohacení se historickými informacemi a uvědomění si hrůzných činů, které je lidstvo schopno napáchat. Návštěva daných míst má na účastníky etický a výchovný efekt. Tímto směrem by se měla ubírat i propagace. Je třeba lidem říci, že své volno mohou trávit i způsobem, který obohatí jejich znalosti a přinese jim nové poznatky. Návštěvy míst temného turismu mohou být spojeny i s jinými aktivitami. Mohl by být nabízen zájezd, který bude zahrnovat prohlídky míst temného turismu v rámci cyklistických výprav. Spojení různých zážitků, jež budou nabízeny v rámci jedné dovolené, je cesta, kudy by se vývoj nabídky zájezdů měl ubírat.

7 Seznam použitých zdrojů

- [1] An Incredible Return To Ground Zero Of The Chernobyl Disaster. *Business Insider* [online]. © 2012 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.businessinsider.com/chernobyl-disaster-photos-timm-suess-2012-4?op=1>
- [2] Asketická dovolená. *Cestovatel.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.cestovatel.cz/clanky/asketicka-dovolena/>
- [3] Atentát proběhl jinak, Heydrich jel rychleji a kličkoval mezi tramvajemi. *Idnes.cz* [online]. © 2012 [cit. 2014-08-09]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/nova-zjisteni-k-atentatu-na-heydrich-dv4-/domaci.aspx?c=A121018_161329_domaci_jav
- [4] Auschwitz [obrázek]. *Deviant art* [online]. © 2008-2014 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://ink-gp.deviantart.com/art/Auschwitz-HDR-1-80247334>
- [5] Auschwitz [obrázek]. *Deviant art* [online]. © 2008-2014 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://ink-gp.deviantart.com/art/Auschwitz-HDR-2-80247381>
- [6] Auschwitz Nazi Camp [obrázek]. *AB Poland* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://abpoland.com/warsaw/outskirts/auschwitz-nazi-camp-primary-symbol-of-the-holocaust-unesco-site/>
- [7] Bran castle [obrázek]. *Picpicx* [online]. [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.picpicx.com/bran-castle/>
- [8] ČERTÍK, M., FIŠEROVÁ, V. *Volný čas, životní styl a cestovní ruch*. Praha: Vysoká škola hotelová, 2009. ISBN 978-80-86578-93-4.
- [9] Dark Tourism. *Cestovatel.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.cestovatel.cz/clanky/dark-tourism-temne-cestovani-na-mista-katastrof-a-nestesti/>
- [10] Dark tourism: Understanding The Attraction Of Death And Disaster. *International Business Times* [online]. © 2012 [cit. 2014-08-10]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/dark-tourism-understanding-attraction-death-and-disaster-696604>

- [11] Diaspora tourism - cestování do bývalé domoviny. *Cestovatel.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.cestovatel.cz/clanky/diaspora-tourism-cestovani-do-byvale-domoviny/>
- [12] Diaspora tourism. *International diaspora engagement alliance* [online]. © 2011 - 2014 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://diasporaalliance.org/diaspora-tourism-building-economies-through-cultural-connections/>
- [13] Difficult definition: what is thanatourism?. *Grief tourism* [online]. 2007 [cit. 2014-08-10]. Dostupné z: <http://www.grief-tourism.com/difficult-definition-what-is-thanatourism/>
- [14] Dovolená na venkově je levná a ekologická. *Cestovatel.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.cestovatel.cz/clanky/dovolena-na-venkove-je-levna-a-ekologicka/>
- [15] Historie. *Národní památník hrdinů Heydrichiády* [online]. [cit. 2014-08-09]. Dostupné z: <http://www.pamatnik-heydrichiady.cz/default.asp?sid=3&lang=CZ>
- [16] Historie vzniku pevnosti Josefov. *Pevnost Josefov* [online]. © 2014 [cit. 2014-28-02]. Dostupné z: http://www.pevnostjosefov.cz/?page_id=16&lang=cz
- [17] HLAVÁČEK, J., MIKULA M. *Film jako nástroj marketingu destinace - shrnutí* [online]. 2011 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://slideplayer.cz/slide/2027924/>
- [18] Holocaust Auschwitz [obrázek]. *HD Wallpaper* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.hdwallpaperpc.com/show-wallpaper/Holocaust-Auschwitz-HDR-95613.html>
- [19] Hrad Bran, Rumunsko. *Temná turistika* [online]. © 2011 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://temna-turistika.webnode.cz/vyznamna-mista-ve-svete/hrad-bran-rumunsko/>

- [20] HUDSON, S. *Sport and adventure tourism*. New York: Haworth Hospitality Press, 2003. ISBN 07-890-1275-8.
- [21] IL PROFUMO DELLE FOGLIE DI LIMONE di Clara Sánchez [obrázek]. *Palermolegge* [online]. © 2013 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www.palermolegge.it/home/index.php/giovani/237-il-profumo-delle-foglie-di-limone-di-clara-sanchez>
- [22] Inscenizace. *Arts Lexikon* [online]. © 2012 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Inscenizace>
- [23] Kamenné kříže a křížové kameny. *Smířčí kříže* [online]. © 2001-2003 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.smircikrize.cz/>
- [24] Kdo vlastně byl Karel Hynek Mácha?. *Menstyle* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.menstyle.cz/kdo-vlastne-byl-karel-hynek-macha.html>
- [25] *Koncentrační tábor Osvětim - Auschwitz* [online]. © 2014 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www.osvetim-auschwitz.estranky.cz/>
- [26] KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*. Praha: Naše vojsko, 1962.
- [27] KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4603-6.
- [28] Léčebný turismus. *Cestovatel.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.cestovatel.cz/clanky/lecebny-turismus-putovani-za-lecivymi-vodami-ci-zazracnymi-leciteli/>
- [29] Léčebná turistika na vzestupu. *Ihned.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-08-17]. Dostupné z: <http://life.ihned.cz/c1-24965470-lecebna-turistika-na-vzestupu>
- [30] LENNON, J., FOLEY M. *Dark tourism: The attraction of death and disaster* [online]. New York: Continuum, 2000, [cit. 2015-04-04]. ISBN 08-264-5063-6. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=ZY6Xn4DmuCoC&printsec=frontcover&hl=c&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

- [31] Les Svíb - Alej mrtvých. *Turistika.cz* [online]. © 2007-2014 [cit. 2014-08-09]. Dostupné z: <http://www.turistika.cz/mista/les-svib-alej-mrtvych>
- [32] LOH, Chung-Ping A. *Trends and structural shifts in health tourism* [online]. University of North Florida, USA, 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S027795361500180X>
- [33] LUKÁŠEK, Martin. Temný turismus (výsledky průzkumu). *Vyplnto.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-07-07]. Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/40978/>
- [34] *Mapa České republiky: Slepá mapa krajů ČR.* [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.mapaceskerekrepubliky.cz/slepa-mapa-cr>
- [35] Medical Tourism. *News Medical* [online]. © 2013 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.news-medical.net/health/Medical-Tourism-What-is-Medical-Tourism.aspx>
- [36] Medical Tourism Survey Report. *Medical Tourism Association* [online]. © 2013 [cit. 2014-08-17]. Dostupné z: <http://www.medicaltourismassociation.com/en/2013-mta-survey-report.html>
- [37] Mezi nejděsivější místa světa může patřit Černobyl i pařížské podzemí. *HedvabnaStezka.cz* [online]. © 2012 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www.hedvabnastezka.cz/top-tipy/top-6-nejdesivejsich-mist-sveta/>
- [38] Osvětim. *Holocaust.cz* [online]. © 2013 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz2/history/camps/auschwitz>
- [39] PÁSKOVÁ, M. a J. ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu.* Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 80-239-0152-4
- [40] Poslední kolonie malomocných - Spinalonga. *Koktejl* [online]. © 2004 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=299:posledni-kolonie-malomocnych-spinalonga-sp-735989968&catid=1649:2004-12&Itemid=148

- [41] Prusko-rakouská válka r. 1866. *Pomník jezdecké srážky* [online]. © 2010 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: http://pomnikjezdeckesrazky.1866.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=57
- [42] Responsible Travel. *Cestovatel.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.cestovatel.cz/clanky/responsible-travel-zodpovedne-cestovani/>
- [43] Responsible Travel Tips. *Global Sustainable Tourism Council* [online]. © 2014 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.gstcouncil.org/resource-center/responsible-travel-tips.html>
- [44] ROESCH, Stefan. *The experiences of film location tourists* [online]. Bristol: Channel View Publications, 2009 [cit. 2015-03-11]. ISBN 978-1-84541-120-6. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=tXS6HVPupncC&pg=PA234&hl=cs&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false
- [45] SIN, Harng Luh. Volunteer tourism – “Involve me and I will learn”?. *Annals of Tourism Research* [online]. 2009, vol. 36, issue 3, s. 480-501 [cit. 2015-03-29]. DOI: 10.1016/j.annals.2009.03.001. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160738309000334>
- [46] SCHOTT, Ch. Selling adventure tourism: a distribution channels perspective. *International Journal of Tourism Research* [online]. 2007, vol. 9, issue 4 [cit. 2015-04-05]. DOI: 10.1002/jtr.610. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1002/jtr.610>
- [47] Tajemné příběhy smírčích křížů. *Idnes.cz* [online]. © 2013 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: http://liberec.idnes.cz/kniha-o-kamennych-smircich-krizich-dtf-/liberec-zpravy.aspx?c=A131219_183543_liberec-zpravy_tm
- [48] Temní irští básníci. *Světy literatury* [online]. © 2013 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://svetyliteratury.cz/?p=1942>
- [49] Trend. *Vocabulary* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.vocabulary.com/dictionary/trend>

- [50] Turismus dobrovolnický. *Arts Lexikon* [online]. © 2013 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: http://artslexikon.cz/index.php/Turismus_dobrovolnick%C3%BD
- [51] Ukraine, Pripjat, Culture centre [obrázek]. *Flickr* [online]. © 2012 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/pixog/8227389886/>
- [52] Ukraine, Pripjat, Hospital [obrázek]. *Flickr* [online]. © 2011 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/speshulops/5616160643/>
- [53] Ukraine, Pripjat, Wheel [obrázek]. *Flickr* [online]. © 2012 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.flickr.com/photos/42578165@N06/8197441849>
- [54] Venkovský cestovní ruch. *Ústav inženýrských staveb, tvorby a ochrany krajiny* [online]. [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.utok.cz/node/148>
- [55] Volunturismus - dobrovolnická turistika. *Cestovatel.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.cestovatel.cz/clanky/volunturismus-dobrovolnicka-turistika/>
- [56] *Vražedná pole* [The killing fields] [film]. Režie Rolland JOFFÉ. Velká Británie, 1984.
- [57] Vražedná pole v Kambodži. *Temná turistika* [online]. © 2011 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://temna-turistika.webnode.cz/vyznamna-mista-ve-svete/vrazedna-pole-kambodze/>
- [58] Washroom Auschwitz [obrázek]. *Wex gallery* [online]. © 2008 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://forum.wexphotographic.com/viewprevious.asp?Page=6&Month=2&Year=2012>
- [59] World Trade Center. *New York City* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: http://www.nyc.com/arts_attractions/world_trade_center_memorial_ground_zero.1348/editorial_review.aspx

[60] Youth Travel - mladí cestovatelé. *Cestovatel.cz* [online]. © 2008 [cit. 2014-01-06]. Dostupné z: <http://www.cestovatel.cz/clanky/youth-travel-mladi-cestovatele/>

8 Seznam obrázků

Obrázek 1 - Mapa míst temného turismu v České republice	24
Obrázek 2 - Pripjat' po havárii v Černobylu 1 (HDR).....	27
Obrázek 3 - Pripjat' po havárii v Černobylu 2 (HDR)	27
Obrázek 4 - Pripjat' po havárii v Černobylu 3 (HDR).....	27
Obrázek 5 - Pripjat' po havárii v Černobylu 4 (HDR)	27
Obrázek 6 - Hrad Bran.....	28
Obrázek 7 – Nádvoří hradu Bran	28
Obrázek 8 - Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Praze	32
Obrázek 9 - Krypta pod kostelem sv. Cyrila a Metoděje	34
Obrázek 10 - Busty Gabčíka a Kubiše (zleva doprava)	34
Obrázek 11 - Pamětní deska a otvor do krypty	35
Obrázek 12 - Začátek stezky 1866.....	37
Obrázek 13 - Alej mrtvých	37
Obrázek 14 - Pomník rakouského polního pluku č. 51.....	38
Obrázek 15 - Pomník nazývaný klobouk	38
Obrázek 16 – Koncentrační tábor v Osvětimi 1.....	42
Obrázek 17 - Koncentrační tábor v Osvětimi 2.....	42
Obrázek 18 - Koncentrační tábor v Osvětimi 3 (HDR).....	42
Obrázek 19 - Koncentrační tábor v Osvětimi 4 (HDR).....	42
Obrázek 20 - Umývárna Osvětim (HDR)	43
Obrázek 21 - Vstupní brána (Osvětim) – slunečno (HDR).....	44
Obrázek 22 - Vstupní brána (Osvětim) – zataženo (HDR)	44
Obrázek 23 - Stěna smrti 1.....	45
Obrázek 24 - Stěna smrti 2.....	45
Obrázek 25 - Místo příjezdu transportu.....	45
Obrázek 26 - Vjezd do Březinky.....	45

Obrázek 27 - Transportní vagon.....	46
Obrázek 28 - Transportní vagon (HDR)	46

9 Seznam tabulek

Tabulka 1 - Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu v České republice?	50
Tabulka 2 - Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu ve světě?	51
Tabulka 3 - Co cítíte při návštěvě míst temného turismu?	52
Tabulka 4 - Kvůli čemu navštěvujete místa temného turismu?	57

10 Seznam grafů

Graf 1 - Setkal/a jste se někdy s pojmem temný turismus?.....	48
Graf 2 - Víte, co znamená pojem temný turismus?.....	49
Graf 3 - Navštívil/a jste některé z míst temného turismu opakovaně nebo se do některého plánujete v budoucnu znovu podívat?	52
Graf 4 – Co cítíte při návštěvě míst temného turismu?	53
Graf 5 - Už se Vám někdy stalo, že jste návštěvu daného místa nedokončil/a?	56
Graf 6 - Kvůli čemu navštěvujete místa temného turismu?.....	57
Graf 7 - Myslíte si, že by lidé měli více navštěvovat místa temného turismu?.....	58
Graf 8 - Pokud byste navštívil/a místo temného turismu, jaký způsob byste využil/a?	59
Graf 9 - Jakou formu prohlídky byste upřednostnil/a?	59
Graf 10 - Šel/šla byste raději... ..	62
Graf 11 - Jaké je Vaše pohlaví?.....	63
Graf 12 - Věková kategorie.....	63
Graf 13 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	64
Graf 14 - Jaké je Vaše povolání?.....	65

11 Seznam příloh

11.1 Vlastní text dotazníku

11.2 Fotografie Osvětim a Březinka

11.3 Fotografie Prusko-rakouská válka 1866

11.4 Fotografie kostela sv. Cyrila a Metoděje

PŘÍLOHA č. 1 – Vlastní text dotazníku

Dobrý den,

rád bych Vás požádal o vyplnění tohoto dotazníku na téma Temný turismus. Výsledky budou použity v mé bakalářské práci.

Dotazník je určen všem.

Předem Vám moc děkuji.

Martin Lukášek

1. Setkal/a jste se někdy s pojmem temný turismus? (povinná, seznam - právě jedna)
 - a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím

2. Víte, co znamená pojem temný turismus? (povinná, seznam - právě jedna)
 - a. Cestování za tmy
 - b. Cestování za špatného počasí
 - c. Cestování do míst tragických událostí
 - d. Cestování do zemí s černošským obyvatelstvem

3. Pokud jste nevěděl/a, nebo si nebyl/a jistý/á, odpovědí na předešlou otázku: Temný turismus značí cestování do míst, kde se v minulosti, ať již dávné či nedávné, stala nějaká tragédie.

Znáte nějaká místa temného turismu u nás či ve světě? (nepovinná, delší text)

4. Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu v České republice? (povinná, seznam - alespoň jedna - polouzavřená)
 - a. Památník Lidice - vzpomínka na obec vypálenou nacisty
 - b. Ležáky
 - c. Památník Terezín
 - d. Památníky bitvy 1866
 - e. Muzeum prusko-rakouské války 1866 na Chlumu
 - f. Kostel Cyrila a Metoděje v Praze
 - g. Kostnice v kostele sv. Petra a Pavla na Mělníku

- h. Býčí skála - tajuplné místo pravěkých rituálních vražd
 - i. Kostnice u sv. Jakuba v Brně - druhá největší kostnice v Evropě
 - j. Krematorium a židovský hřbitov v Terezíně
 - k. Památník Vojna Lešetice u Příbrami - jediný dochovaný komunistický lágr v Česku
 - l. Rudá věž smrti v závodu Škoda Ostrov
 - m. Památník Mohyla míru - na počest obětí Napoleonovy vítězné bitvy u Slavkova
 - n. Kapucínská hrobka v Brně - za mumii mnichů i Barona Trencka
 - o. Žádné
 - p. Jiné
5. Navštívil/a jste některá z následujících míst temného turismu ve světě?
(povinná, seznam - alespoň jedna - polouzavřená)
- a. Osvětim, Polsko
 - b. Černobyl a město Pripjat', Ukrajina
 - c. Ground Zero (památník 11. září v New Yorku)
 - d. Hrad Bran, Rumunsko
 - e. Les sebevrahů, Japonsko
 - f. Vražedná pole v Kambodži
 - g. Památník Hiroshima, Japonsko
 - h. Věznice Eastern State Pennsylvania, USA
 - i. Pearl Harbor, Havaj
 - j. London Dungeon, Velká Británie
 - k. Žádné
 - l. Jiné
6. Navštívil/a jste některé z míst temného turismu opakovaně nebo se do některého plánuje v budoucnu znovu podívat? (povinná, seznam - právě jedna)
- a. Ano (během jedné návštěvy člověk nestihne vše postřehnout)
 - b. Ne (jednou stačilo)
7. Co cítíte při návštěvě míst temného turismu? (povinná, seznam - alespoň jedna - polouzavřená) (Možno zaškrtnout 1 - 3 odpovědi.)

- a. Strach
 - b. Úzkost
 - c. Vzrušení
 - d. Lítost nad zmařenými životy
 - e. Smutek
 - f. Uspokojení
 - g. Obohacení historických vědomostí
 - h. Mix více pocitů
 - i. Nedá se to popsat
 - j. Nevím
 - k. Jiné
8. Vybavujete si nějaký silný zážitek z návštěvy místa temného turismu? Uved'te prosím i místo tohoto zážitku. (nepovinná, delší text)
9. Už se Vám někdy stalo, že jste návštěvu daného místa nedokončil/a? (povinná, seznam - právě jedna - polouzavřená)
- a. Ano - Uved'te prosím důvod Vaší odpovědi...
 - b. Ne
10. Kvůli čemu navštěvujete místa temného turismu? (povinná, seznam - právě jedna - polouzavřená) (Možno zaškrtnout 1 – 3 odpovědi.)
- a. Zájem o historii
 - b. Kvůli škole
 - c. Místa spojená s tragédiemi mě velmi lákají
 - d. Zvědavost
 - e. Poučení
 - f. Nevím
 - g. Nenavštěvuji.
11. Myslíte si, že by lidé měli více navštěvovat místa temného turismu? (povinná, seznam - právě jedna)
- a. Určitě ano
 - b. Spíše ano
 - c. Nevím

- d. Spíše ne
 - e. Určitě ne, zejména pokud se jedná o slabší povahy.
12. Pokud byste navštívil/a místo temného turismu, jaký způsob byste využil/a?
(povinná, seznam - právě jedna)
- a. To záleží na vzdálenosti daného místa
 - b. Individuální návštěva
 - c. S cestovní kanceláří
 - d. Nevím
13. Jakou formu prohlídky byste upřednostnil/a? (povinná, seznam - právě jedna)
- a. S průvodcem
 - b. Bez průvodce
 - c. Nevím
14. V čem vidíte výhody Vámi zvolené formy prohlídky? (souvisí s předchozí otázkou)
(nepovinná, delší text)
15. Šel/šla byste raději... (povinná, seznam - právě jedna)
- a. Sám
 - b. Se skupinou přátel, příbuzných
16. V čem vidíte výhody Vámi zvolené formy návštěvy? (souvisí s předchozí otázkou)
(nepovinná, delší text)
17. Jaké je Vaše pohlaví? (povinná, seznam - právě jedna)
- a. Muž
 - b. Žena
18. Věková kategorie (povinná, seznam - právě jedna)
- a. Do 18
 - b. 19-25
 - c. 26-35
 - d. 36 – 45

- e. 46-60
- f. Nad 60

19. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? (povinná, seznam - právě jedna)

- a. Základní
- b. Středoškolské odborné zakončené výučním listem
- c. Středoškolské odborné zakončené maturitou
- d. Středoškolské všeobecné zakončené maturitou
- e. Vyšší odborné
- f. Vysokoškolské

20. Jaké je Vaše povolání? (povinná, seznam - právě jedna - polouzavřená)

- a. Student
- b. Pracující student
- c. Zaměstnanec
- d. OSVČ
- e. Nezaměstnaný
- f. Jiné

PŘÍLOHA č. 2 – Fotografie Osvětim a Březinka

Obr. 1 - Ubytování vězňů v Osvětimi

Zdroj: Martin Lukášek

Obr. 2 - Cestovní zavazadla vězňů

Zdroj: Martin Lukášek

Obr. 3 - Ubytování Březinka

Zdroj: Martin Lukášek

PŘÍLOHA č. 3 – Fotografie Prusko-rakouská válka 1866

Obr. 4 - Muzeum války 1866 na Chlumu
Zdroj: Martin Lukášek

Obr. 5 – Mauzoleum
Zdroj: Martin Lukášek

Obr. 6 - Baterie mrtvých
Zdroj: Martin Lukášek

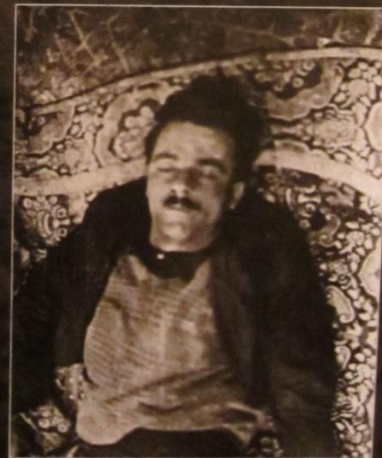

Obr. 7 - Pomník padlých
Zdroj: Martin Lukášek

PŘÍLOHA č. 4 – Fotografie kostela sv. Cyrila a Metoděje

Rotmistr Jan Kubiš vykrvácel po mnoha zraněních
Warrant Office Jan Kubiš bled to death from multiple wounds

Rotný Jaroslav Švarc požil jed a zároveň ukončil život ranou
ze své pistole
*Staff Sergeant Jaroslav Švarc took poison and at the same
time ended his life with a shot from his pistol*

Obr. 8 - Padlí parašutisté

Zdroj: Martin Lukášek

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Fakulta informatiky a managementu

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, tel: 493 331 111, fax: 493 332 235

Zadání k závěrečné práci

Jméno a příjmení studenta:

Martin Lukášek

Obor studia:

Management cestovního ruchu

Jméno a příjmení vedoucího práce:

Josef Zelenka

Název práce:

Aktuální trendy cestovního ruchu a jejich využití v tvorbě turistického produktu

Název práce v AJ:

Current trends of tourism and their application in the creation of tourist product

Podtitul práce:

Temný turismus

Podtitul práce v AJ:

Dark tourism

Cíl práce: Analýza aktuálních trendů cestovního ruchu se specifickým zaměřením na temný turismus, jeho formy, způsoby prožívání a segmentaci jeho účastníků.

Osnova práce:

1. Úvod
2. Cíl a metodika práce
3. Teoretická část - Aktuální trendy cestovního ruchu
4. Temný turismus
5. Praktická část - empirický výzkum
6. Shrnutí výsledků
7. Závěry a doporučení
8. Seznam použitých zdrojů

Projednáno dne: 27.9 2013

Podpis studenta

Podpis vedoucího práce